

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közmuvelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várbá küldendőik.

XIII. Leo Pápa ő Szentségének körlevele

A keresztény polgárok főbb kötelességeiről.*)

A keresztény bölcsességhez való visszatérésre, és a népek életének, erkölcsiének és intézményeinek a keresztény elvek alapján történendő újjáalkotására nagy szükség van, és ezen szükség napról-napra parancsolóbban lép fel. Minél inkább eltávolodott társadalmunk a kereszténységtől, annál magasabbra árradt azon bajok özöne, mely bennünket körülvesz, olyannyira, hogy a jóérzelműek aggodalommal gondolnak a jelenre és rettegéssel néznek a jövő elé.

Igaz: korunk nem kis haladást tett az anyagi és érzelhető javak terén: de érzékelhető dolgok, anyagi erő és földi gazdagság kényelmessé és kellemessé tehetik ugyan idelelni az életet, de nem elégíthetik ki a magasabb és felsőbb javakat kívánó emberi szellemet. Istenre kell irányoznunk szemünket és minden igyekezetünket; ez legfőbb törvényünk, ez létünk célja. Hiszen Isten képére és hasonlóságára vagyunk teremtve és lényünk legbensőbb valója természetből Ő hozza vonzódk. Ámde nem a test lépései azok, melyekkel Istenhez közeledünk; ami Hozzá vezet, az a lélek törekvése a gondolat és szeretet által: hiszen Isten a legfőbb Igazság, s ezt csak a szellem fogja fel. — Isten a legmagasabb szentség és minden javak összege, s ezt csak az akarat bírhatja.

Áll ez az egyes emberről, de áll a társadalomról is: a családról nem kevésbé, mint az államról. A társadalom nem célja és rendeltetése önmagának és az ember sínesen a társadalomért; hanem minden társadalmi összeköttetésnek célja az, hogy segítségére legyen az egyeseknek az Isten által eléjük tűzött cél elérésében. Oly polgári társadalom tehát, mely gondolna ugyan azzal, hogy a földi jólétet és mindazt, ami az életet széppé és kellemessé teszi, megszerezze, de a kormányzásnál és egyéb közügyeknél Istenre nem tekintene s az Isten által adott erkölcsi törvényvel nem törődnek: semmi esetre sem felelne meg céljának és csak látszólag,

nem pedig valóság és igazság szerint volna jogosan fennálló társaság.

Ámde köztudomású dolog, hogy azon magasabb szellemi javak, melyeket említettünk s melyek a vallás tisztelbentartása és a kereszténytörvényeknek való tolytonos engedelmeskedés nélkül meg nem szerezhetők, napról napra inkább válnak az emberek megvetésének tárgyaivá és pedig oly mértékben, hogy minél nagyobb a haladás az anyagi téren, annál nagyobb a hanyatlás és süllyedés ama magasabb javak tekintetében.

Ennek különösen jellemző bizonyítékát látjuk azon különféle sérelmekben és gyalázásokban, melyekkel éppen napjainkban egész nyilvánosan és köztudomásúlag mindent tetéznek, a mi katolikus. — sérelmekkel és gyalázásokkal, minőket az előbbi, keresztény szellemtől átlenggett, idők nem ismertek, de nem is tűrtek volna.

Ezen körülmény folytán sokaknak lelki üdvössége végső veszedelemben van; de ugyanaz veszélyvel fenyegeti az államokat és birodalmakat is, és nem is hagyhatja őket sértetlenül; mert ahol az erkölcsök és intézmények már nem keresztények, ott minden emberi rend alapjai megincognak. A nyilvános rend fenntartására és védelmére akkor csak a fegyverek hatalma marad. De ki ne tudná, mily erőtlen ez, ha a vallás nincs segítségére: hogy képes ugyan létrehozni szolgálai lelkületet, de készséges engedelmeskedést nem, és hogy éppen a legveszedelmesebb forrongások magvát rejti méhében? Igen szomorú dolgokat látott már e tekintetben századunk, és ki tudná megmondani, nem várnak-e rá még végzetesebb tapasztalatok?

Kötelességünk tehát, maguk a körviszonyok követelvényén azt leghangosabban, hogy keressünk orvosságokat ott, ahol vannak. Ezek: a keresztény tanokkal megegyező nézetek, a keresztény törvénynek megfelelő erkölcsök épúgy az egyeseknek, mint a társadalom számára. Csak ez segíthet bajainkon, melyek zaklatnak, csak ez hárihatja el a veszedelmeket, melyek fenyegetnek.

Nekünk azonban. Tisztelendő Testvérek, nem szabad elmulasztanunk semmit, meg kell kísérelnünk mindent, a mi alkalmas a keresztény szellem felélesztésére a népek gondolkodásában és cselekvésében. Erre ugyan más alkalmakkor már többször figyelmeztettünk, de előnyösnek láttuk ezen körlevélben erről bővebben szólni és azon kötelességeket, me-

*) Mint lap. 6-ik számában jeleztük, e nagy jelentőségű pápai körlevelet Dr. Fischer-Colbrie Ágoston fordította Esztergomban, a főegyházmegyei Hatóság hitelesítette s Puzárovits G. külön fizetben kiadta. — Lapunknak Dr. Prohászka Ottokár ur, a „Magyar Sion” szerkesztője volt szíves megküldeni és sietünk azt egész terjedelmében közölni.
Szerk.

lyeket a korviszonyok a katolikusokra rónak, kimerítőbben megbeszélmi.

Meg vagyunk ugyanis győződve, hogy semmi sem szolgál annyira a nemzetek javára, mint ama kötelek hűséges teljesítése.

Ugy látszik, mintha jelenleg a legszentebb dolgok is kérdés tárgya lennének: és igen könnyű is egyik vagy másik pontban kételkedésbe vagy tévedésbe esni. A mi feladatunk, Tiszteendő Testvérek, korunk viszonyaihoz mérten akként tanítani és inteni, hogy az igazság útját mindenki megtalálhassa és senki el ne hagyja.

Nem szenved kétséget, hogy a hívő katolikusoknak a gyakorlati életet illetőleg főbb és fontosabb köteleik vannak, mint azoknak, kik ezen hit fenséges kincsét épen nem vagy csak részben bírják. Midőn Jézus Krisztus, üdvösségünknek szerzője apostolainak megparanosolá, hogy az evangéliumot minden teremtménynek hirdessék, akkor minden embernek kötelességévé is tette, hogy azt, ami taníttatik, elfogadják és higgyék, s épen ezen kötelesség teljesítésétől tette függővé az örök élet elnyerését. Aki hiszen és megkereszteltetik, üdvözülni: a ki pedig nem hiszen, elkárhozik.¹⁾

Már pedig mindenki, aki a keresztény hitet, amint kötelessége is, felvette, épen ezáltal már is gyermeke és alattvalója az Egyháznak, és így tagja a legfenségebb és legszentebb társaságnak, mely létezik, s melyet mint Jézus Krisztus, a láthatatlan fő, helyettesének a római pápának kell vezetnie és kormányoznia.

De ha természetlő már arra is köteleztetünk, hogy különös szeretettel viseltessünk azon ország iránt, melyben születünk és neveltetünk, úgy, hogy minden jóavaló honpolgár hazáját nemcsak védeni, hanem érte, ha kell, meghalni is kész, mennyivel nagyobb szeretettel és hűséggel kell a keresztényeknek az Egyházhöz ragaszkodniok! Hiszen az egyház az élő Isten szent városa, Isten leánya a földön, ki míg a földön zarándokol, az embereket Istennek neveli és a menyország felé kalauzolja! Ha tehát szeretnünk kell a földi hazát, mely halandó életünket adta, nyilván sokkal bensőbb szeretettel tartozunk az Egyháznak, melynek azon életet köszönjük, mely öröklé tart; mert valóban méltányos, hogy a magasabb, szellemi javakat a test javai fölé helyezzük, és Isten iránti kötelességeink inkább fekdjenek szívünkön, mint az emberek irántiak.

Egyébiránt nem szabad szem elől tévesztetünk, hogy a természetfölötti szeretet az Egyház iránt és a természetes hazaszeretet ugyanazon egy örök elvből származnak, amennyiben egyiknek és másiknak is szerzője és oka Isten, miért is az egyik szeretet soha sem jöhet ellentétbe a másikkal. Szeretnünk tehát, és kell is szeretnünk önmagunkat, jót kell akarnunk felebarátunknak, ragaszkodnunk kell hazánkhoz, melyben születünk s a hatóságot, mely ezt kormányozza; de tisztelnünk kell egyuttal az Egyházat is, mint anyánkat és szeretnünk kell Istent, és pedig oly szeretettel, aminőre szívünk csak képes.

De kötelemeink ezen rendje az idők mostohasága vagy az emberek gonosz akarata folytán gyakran teljesen felforgattatik. Megesik ugyanis, hogy az állam mást paranosol, mint amit a keresztény vallás megenged. Ez onnét van, hogy

azok, akik az államot kormányozzák, vagy megvetik az Egyház szent tekintélyét, vagy pedig igájuk alá szeretnék azt hajtani. Ebből származik minden viszály, innét van az erény megpróbáltatása a harezban. Két hatalom paranosol, s azon ellentétes követelményeknek egyaránt megfelelni lehetetlen. Senki két urnak nem szolgálhat:²⁾ míg az egyiknek szolgál, a másikat figyelmen kívül kell hagynia. De hogy melyiket kell előbbretenni, az kérdés tárgya nem lehet.

Vétek ugyanis az emberek kedvéért Isten szolgálatától eltántorodni; gonoszság, Jézus Krisztus törvényeit bármely emberi hatalom miatt megszegni, vagy a polgári jogok fenntartásának ürtgye alatt az Egyház jogait feláldozni. Az Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek³⁾ — ezek azon szavak, melyekkel szent Péter és a többi apostolok a tiótt dolgokat követelő kormányoknak felelni szoktak, ugyanezekkel kellene mindenkor hasonló körülmények között habozás nélkül válaszolni. A kötelességeit tudó keresztény legyen háboruban és békében egyaránt a legjobb honpolgár, de inkább késznek kell lennie mindent, még a halált is, elszenvedni, mint Isten vagy az Egyház ügyét elárulni.

Miért is épen nincsenek tisztában a törvény erejével és természetével, akik a kötelek válaszásában amaz állhatatosságot gúncsolják és lázadási szellemmel gyanusítják. Általános ismeretes, sőt Mi is többször fejtegettük, hogy a törvény nem egyeb, mint a jogosult hatalomnak a helyes ésszel megegyező és a közjóra irányuló rendelkezése. De nincs igazi és jogosult hatalom, mely nem Istentől, a mindenség legfőbb Urától ered, a ki egyedül bizhat meg embert azzal, hogy az emberek fölött uralkodjék; és nem felel meg a helyes észnek, ami az örök igazsággal és isteni ésszel ellentétben van; és végre nem is a közjóra irányul az, ami a valódi és változhatatlan legfőbb jóval ellenkezik és az embereket Isten szeretetétől elvonja.

Szent ugyan ennél fogva a keresztény szemében a nyilvános hatalom neve még akkor is, ha azzal méltatlanok dicselkednek, mivel még ezen esetben is, ha azzal méltatlanok kétép és hasonlatosságot tisztelik abban; helyes és paranosol a törvények tisztelete, nem az erő és fenyegetés miatt, hanem kötelességtudásból: mert nem adta nekünk Isten a félelemnek lelkét⁴⁾ De ha az állam törvényei nyilván ellenkezik az isteni joggal, ha sérelmet ejtenek az Egyházon, vagy a vallás paranosolta kötelességekkel ellentétben állanak, vagy végre Jézus Krisztusnak tekintélyét az Ő helyettesében, a római pápában bántalmazzák: akkor ellenszegülni kötelesség és engedelmeskedni oly bűn, mely az állam ellen is irányul, mivel az államnak is árt, a mi a vallás ellen elkövetetik.

Ebből világos, hogy mily igazságtalan a keresztényeknek a lázadással való vádoltatása; hiszen ők nem tagadják meg a fejedelmeknek és törvényhozóknak a köteles engedelmeséget, mivel rendeleteiktől csak akkor térnek el, midőn olyasmit paranosolnak, amire semmi joguk sines, amennyiben Isten megbántásával rendelik, ami tehát épen ezért igazságtalan dolog s bárminek nevezhető inkább, mint törvénynek.

Tudjátok, Tiszteendő Testvérek, hogy ez szent Pálnak is a tana, ki midőn Titusnak írja, hogy a keresztények en-

2) Máté, 6, 24.

3) Ap. esel. 5, 29.

4) II. Tim. 1, 7.

1) Márk, 16, 16.

gedelmeskedjenek a fejedelmeknek és hatalmasságoknak, hogy szót fogadjanak, azonnal hozzátesszi, hogy minden jó eslekedetre készek legyenek,⁵⁾ hogy ekként világos legyen, miszerint helyes dolog nem engedelmeskedni, mihelyest olyasvalamit parancsolnak, ami Isten örök törvényével ellenkezik. Az apostolok fejedelme azoknak, kik tőle az evangélium hirdetésének szabadságát meg akarták vonni, hasonlóképen felelt, bátran szólván: Ha méltó-e az Isten színe előtt inkább titeket hallgatni mint Istent? magatok ítéljétek meg. Mert nem lehet, hogy a miket láttunk és hallottunk, ne beszéljük.⁶⁾

Szeretni tehát mindkét hazát, a földit és a menyeyt, de akkép, hogy emennek szeretete amazénak elébe tétessék és Isten jogai soha az emberek kedvéért meg ne vettessenek a keresztények legfőbb kötelessége, s mintegy forrása számos más kötelességnek.

Hiszen maga az emberi nem Megváltója mondá: Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról.⁷⁾ Hasonlóképen: Tízet jöttem bocsátani a földre, és mit akarok, hanem hogy felgyuladjon?⁸⁾ Ezen igazság megismerése körül, mely az értelemnek, és az isteni szeretet körül, mely az akaratnak legnagyobb tökéletessége, forog a keresztényeknek egész élete és szabadsága. Az igazság és szeretet eme fenséges örökségét, melyet az Ur Jézus az Egyházra bízott, ugyanez folytonos⁹⁾ éberséggel őrzi és gondosan védelmezi.

De hogy az Egyház ellen mily ádáz és sokféle harez folyik, alig lehet elmondani. Mióta ugyanis az észnek sikerült a természet több titkát felfedezni és ügyesen az élet szükségleteinek fedezésére felhasználni, azóta az emberek annyira mentek az elbizakodottságban, hogy az Isteni világságát és uralmat a közéletben nélkülözhetőnek vélik.

Ezen tévedés által elvakítva az Istentől eltagadott hatalmat az emberi természetnek tulajdonítják; az igazság alapelvét és zsinórmértékét ettől akarják kölesönözni; minden kötelességet eből akarnak levezetni, erre akarnak visszavinni. Miért is tagadják, hogy Isten valamit kinyilatkoztatott, hogy a keresztény erkölcsannak és az Egyháznak engedelmeskedni kell, vitatják hogy az egyháznak nincs semmiféle törvényhozó hatalma, semmi joga, az állam szervezetében semmi helye. E mellett minden módon arra törekednek, hogy az állami kormányzat gyepelőit magukhoz ragadják, hogy annál könnyebben irányozhassák ezen nézetek szerint a törvényhozást, annál előbb átalakíthassák ily szellemben a népek erkölcsit. Ekként a katolikus nevet hol nyíltan támadják, hol alattomban áskálódniuk ellene; s a tévelyek általános felszabeditása mellett a keresztény igazság nyílt megvallása minden utón-módon üldöztetik.

ezen szerenesétlen viszonyok között kell, hogy mindenkinek első sorban gondja legyen önmagára, hogy a hit kincsét mélyen szívébe rejtve gondosan őrizze, kerülve a veszélyeket és nevezetesen mindenkor felfegyverkezve az álokoskodások mindenemü csaláságai ellen. A hit erényének épségben tartására igen üdvösnek és különösen korunknak igen megfelelő dolognak tartjuk, hogy kiki tehetsége és műveltsége szerint nagy gondot fordítson a vallás tanulmányozására és minél alaposabban tanulja megismerni nevezetesen azon

hitigazságokat, melyeket az ész is képes felfogni. Miután pedig nem elég, hogy a hit sértetlenül megmaradjon a lelkekben, hanem ennek folyton gyarapodnia is kell, gyakran kell ismételnünk Isten színe előtt az apostolok alázatos hő imáját: Óregébitsd bennünk a hitet.⁹⁾

De a keresztény hitet illetőleg még más kötelmeink is vannak, melyeknek teljesítése ugyan mindenkor szükséges volt, de soha szükségesebb, mint napjainkban.

A téves véleményeknek ily nagy és ily elterjedt esztelensége ellenében ugyanis az Egyház hivatása, az igazság védelmére kelni és a tévelyt a lelkekből kiirtani; az Egyháza van ugyanis bizva Isten tisztelete és az emberek üdvössége. Már pedig, midőn erre szükség van, a hit sértetlenségét nem csak az egyházi eljárárok kötelesek védelmezni, hanem mindenki köteles hitét másokkal közölni, akár más hívők épülésére és megerősítésére, akár a hitetlenek kérédésének megfűkezésére.¹⁰⁾

Az ellenség elől megbátrálni, vagy hallgatni, midőn mindentelől tulkiabálással akarják az igazságot elnyomni, csak tehetetlen ember fog, vagy olyan, aki annak igazságában, amit vall, maga is kételkedik. Mindkét dolog szégyenletes, mindkettő megbántása Istennek; oly ártalmas az egyesek üdvére, mint a közjóra s csak a hit ellenségeinek használ, mivel a jők erélytelen lanyhasága igen növeli a gonoszok merészségét.

A keresztények tétlensége annál inkább kárhóztatandó, mivel a rágalmakat visszautasítani és a hamis nézeteket megczafolni többnyire könnyű szerrel, komoly törekvéssel pedig mindenkor lehetséges. Végtere pedig senki sincs felmentve azon hatalmas erély kifejtése alól, mely a keresztények sajátja; mely nem ritkán egyedül elégséges az ellenfél bátorságának megtörésére és terveinek meghiúsítására. A keresztények különben is harezra születtek, mely minél erősebb, annál biztosabb Isten segítségével a győzelem. Bízotok, én meggyőztem a világot.¹¹⁾ Ne mondja senki, hogy az Egyház fentartója és védője, Jézus Krisztus, nem szorul az emberek segítségére: mert nem erejének elégtelensége, hanem jóságának nagysága folytán akarja Ő, hogy mi is hozzájáruljunk valamivel az Altaga szerzett örök üdvösség gyümölcseinek elnyeréséhez.

Ezen kötelesség először azt követeli tőlünk, hogy a katolikus hitet nyíltan és állhatatosan megvalljuk és tehetségünkhez képest terjeszszük. Mert, amint sokszor igen helyesen mondották, a keresztény bölcseségnek mi sincs annyira ártalmára, mint az, hogy nem ismerik. Ha helyesen megértetik, önmaga elégsége a tévelyek sötétségének számüzésére; mert amint a józan és előitéletektől ment ész azt tisztán megismeri, azt azonnal elfogadandónak találja.

A hit ugyan az isteni kegyelem és jóság nagy ajándéka; de az igazságok, melyeket hiszünk, első sorban hallomás által jutnak tudomásunkra. Hogyan hisznek annak, kit nem hallottak? És hogyan fognak hallani tanító nélkül? . . . Tehát a hit hallásból vagon, a hallás pedig Krisztus igéje által.¹²⁾ Mivel pedig a hit az üdvösségre szükséges, következik, hogy Krisztus Urunk igéit is szükségképen kell hirdetni.

9) Lukács, 17, 54

10) Szt. Tamás S. theol. 2—2. q. 3. a. 2. ad 2.

11) Ján. 16, 33. — 12) Róm. 10, 14, 17.

5) Tit. 3, 1. — 6) Ap. esel. 4, 19, 20.

7) Ján. 18, 37. — 8) Lukács. 12, 49.

Az igehirdetés, vagyis a tanítás hivatala az isteni jognál fogva ugyan a tanítóknál van, kiket a Szentlélek püspökké tett az Isten anyaszentegyházának kormányzására¹³⁾, első sorban pedig a római Pápnál, Jézus Krisztus földi helytartójánál, az Egyház legfőbb hatalmu elüljárójánál, a hit és erkölcs első tanítójánál. Mindazonáltal senki ne gondolja, hogy az egyes hívőknek tilos ezen dologban segídezni, különösen azoknak, kiknek Isten az észbeli tehetségekkel a tanulmányozás érdemét adta: ezek, amikor csak szükséges, hanem is igényelhetik a tanítói tekintélyt, mégis azt, amit a tanítóktól hallottak, mint ezeknek hű visszhangjai, a többiekkel közölhetik. Sőt a világiak ezen közreműködését a vatikáni szent zsinat atyái oly előnyösnek és áldásosnak tartották, hogy jónak látták azt határozottan kikérni. Minden keresztény hívőt, főleg pedig az elüljárókat, vagy akik tanítói hivatalt viselnek, Jézus Krisztus szerelmére kérjük, és ugyanazon Isten és Üdvözítőnk tekintélyével meghagyjuk nekik, hogy buzgón ügyeljenek ezen tévelyeket a szentegyházról távol tartani, kiküszöbölni s a tiszta hit világát terjeszteni.¹⁴⁾

Különböleg nem szabad felednünk, hogy mindenkinek hatalmában áll a keresztény élet példája és a hit állhatatos megvallása által ezt terjeszteni. Isten és az Egyház iránti kötelemünk között tehát az a legfontosabb, hogy a keresztény hit terjesztésében és az ellentétes tévelyek czafolásában mindenki tehetségéhez mérten közreműködjék.

Ezen kötelemelek azonban a keresztények eredményel és sikerrel meg nem felelhetnek, ha egyenkint fognak a harezhoz. Előre kijelentette ugyanis az Úr Jézus, hogy az emberek gyűlöletét és irigységét, melylyel Ő találkozott, az Ő műve sem fogja elkerülni, olyannyira, hogy az általa megszerzett üdvösségtől is sokan el fognak tűntetni. Miért is Ő nemcsak tanítványokat akart szerzeni mennyei tanának, hanem azokat szövetségbe is akarta egyesíteni és külön testületbe, az Egyházba,¹⁵⁾ melynek Ő a feje, alkalmasan belleilészteti. Jézus Krisztus élete áthatja tehát a test egész szervezetét, táplálja és fentartja az egyes tagokat, és azokat, bár nem ugyanaz minden tagnak a rendeltetése, egy közös célra irányulni képesen tartja.¹⁶⁾ Ennélfogva az Egyház nem csak tökéletes és minden más társulatnál sokkal előbbreváló társaság, hanem ezenfelül azon feladat is jutott neki Alapítójától, hogy mint a táborok elrendezett serege¹⁷⁾ harcoljon az emberi nem üdvösségéért. A kereszténységnek ezen szervezete semmiképen meg nem változtatható: miért is amint nem szabad senkinek kénye-kedve szerint élni, úgy nem is szabad a harez modorát önkényűleg választani. A menyinyiben ugyanis az szétszór, aki nem gyűjt Krisztussal és az Egyházzal, annyiban valóságos Isten ellen harezol, aki nem harezol Érette az Egyházzal.¹⁸⁾

A szellemek ezen egyesüléséhez és egyöntetű működéséhez,

13) Ap. esel. 20, 28.

14) Const. Dei Filius, a vége felé. (A magyar fordítás a biborok-herezegprimás Ur Ó Enjának a zsinatra vonatkozó 3-ik körleveléből van véve.)

15) Kolossz. 1. 23. — 16) Róm. 12. 4. 5. Mert valamint egy testen sok tagjaink vannak, minden tagnak pedig nem ugyanazon egy a működése: úgy sokan egy test vagyunk Krisztusban, de egyenkint mindnyájan egymásnak tagjai.

17) Énekek én. 6, 9. — 18) Lukács, 11, 23. A ki nincs velem, ellenem vagyok, és a ki nem gyűjt velem, szétszór. 18. I. Kor. 1. 10.

séhez, melytől a katholicismus ellenei nem ok nélkül iszonyodnak, mindenekelőtt szükséges az egyetértés a tanokban, melyre szent Pál nagy buzgósággal és rendkívül komoly szavakkal inti a korinthusiakat: Kérlek pedig titeket, atyámfiai a mi Urunk Jézus Krisztus nevéért, hogy azon egyet valljátok mindnyájan és ne legyenek köztetek szakadások, hanem tökéletesen azon egy értelemben és ítéletben legyetek.¹⁹⁾ Ezen parancs bölcsességét könnyű belátni. A cselekvés alapítványozója ugyanis az ész, miért is sem az akaratok meg nem egyezhetnek, sem a cselekvésmód egyöntetű nem lehet, ha mindenkinek esze mást gondol.

Akik egyedül az ész után idulnak, azok között alig sőt nem is lehet képzelni egységes tanokat; a dolgok megismerése ugyanis igen nehéz, az ész pedig természetlő fogva korlátolt, a vélemények különfősége által megzavarható, a kívülről jövő behatások által könnyen megalható; ehhez járulnak a szenvedélyek, melyek az igazság megismerését gyakran megakadályozzák, többnyire legalább megnehezítik. Miért is a társadalom kormányzatában vajmi gyakran megesik, hogy csak az erőszak tartja össze azokat, kiknek szellemei szétváznak.

Egészen másképp van ez a keresztényeknél; azt, hogy mit higgyenek, az Egyháztól tanulják, melynek vezetése alatt, miként bizton tudják, az igazságnak birtokába jutnak. Miért is valamint csak egy Egyház van és egy Jézus Krisztus, úgy az egész földkerekség katholicusainak egy, amint kell is hogy legyen, a tanuk, Egy az Úr, egy a hit;²⁰⁾ ugyanazon hit lelke van bennünk,²¹⁾ ezen üdvös elvekhez alkalmazkodnak, innét van valamennyijökben egy akarat és közös működés.

De, amint szent Pál parancsolja, az egyetértésnek tökéletesnek kell lennie. Mivel a keresztény hit nem emberi, hanem isteni tekintélyre támaszkodik, amenynyiben azt, amit Isten kijelentett, nem a tárgyak belső, az ész természetes világosságával felismert igazsága, hanem a kinyilatkozott Isten tekintélye miatt, ki nem esalhat és nem esalódhatik,²²⁾ tartjuk igaznak; ebből következik, hogy minden egyes dolgot, amit Isten kinyilatkoztatott, ugyanazon hittel kell elfogadnunk, mivel egyetlen tétel elvetése egyertelmű az összes igazságok elvetésével. A hitnek alapját iparkodnak tehát aláálni akik akár tagadják azt, hogy Isten magát kinyilatkozta, akár az Ő végtelen igazságát és bölcsességét vonják kétségbe.

De megállapítani azt, hogy mik az Isten által kijelentett igazságok, az Egyház dolga, mint a melyre Isten az Ő szavainak megőrzését és értelmezését bízta. Az Egyházban pedig a legfőbb tanító a római Pápa. A szellemek teljes egyetértése tehát amint követeli a tökéletes öszhangzást egy hitben, úgy követeli minden akaratnak teljes alávetését és engedelmségét a római Páppal úgy, mint Istennel szemben.

Az engedelmségnek teljesnek kell lenni, mert a hit által parancsoltatik és ezzel azon közös vonást bírja, hogy oszthatatlan; amint ugyanis nem föltétlen és tökéletes, az engedelmség lényege megszűnik és csak utánzása marad hátra. A keresztény fölfogás annyiba veszi az engedelmséget ezen tökéletességét, hogy ezt tekintette és tekintti a katholi-

19) I. Kor. 1, 10. — 20) Efez. 4, 5. — 21) II. Kor. 4. 13. —

22) Conc. Vat. Const. Dei Filius.

kusok ismertető jelének. Csodálatos bölcsességgel magyarázta ezt szent Tamás: Alaki tárgya a hitnek az első igazság, amint a Szentírásban nyilatkozik, és az Egyház tana, mely az első igazságból ered. Miért is aki nem tartja isteni és esalatkozhatatlan szabályként az Egyház tanát, mely a Szentírásban nyilatkozó első igazságból származik, az nem bír a hit tulajdonságával: hanem a hit tárgyait más módon tartja mint a hit által. De világos, hogy aki az Egyház tanait, mint esalatkozhatatlan szabályt tartja, mindazt elfogadja, amit az Egyház tanít; de ha abból, amit az Egyház tanít, azt tartja amit akar és azt nem tartja, amit nem akar, már nem ragaszkodik az Egyház tanához mint esalatkozhatatlan szabályhoz, hanem saját akaratát után indul.²³⁾ Az egész Egyháznak kell hogy egy hite legyen ezen szavak (I. Kor. 1.) szerint: azon egyet valljátok mindnyájan és ne legyenek köztetek szakadások, — ami nem volna lehetséges, ha az, aki az egész Egyház élén áll, a felmerülő hitkérdéseket úgy el nem dönthetné, hogy határozatát az egész Egyház elfogadja. Ezért egyedül a Pápanak van joga a hittvallást megszerkeszteni, valamint hozzá tartozik minden, ami az egész Egyházat illeti.²⁴⁾

Az engedelmesség határainak megállapításánál ne vélje senki, hogy az egyházi főpásztoroknak, különösen a római Pápa tekintélyének csak a hittezikelyek dolgában kell engedelmességet tenni, melyeknek tagadása az eretnokség bűnétől el nem választható. Sőt nem is elég, erősen és öszbintén ragaszkodni azon tanokhoz, melyeket az Egyház ímpepélyesen hitágazatokként ugyan ki nem hirdetett, hanem csak közönséges és egyetemes tanítói működésében mint istenileg kijelentettek élénk ad, s melyeket a vatikáni sz. zsinat határozata szerint szintén katolikus és isteni hittel kell elfogadnunk. Ezenkívül ugyanis az is kötelességük a keresztényeknek, hogy a püspökök, és különösen az apostoli Szent-szék vezetésére és kormányzására bizzák magukat. Hogy ez mily helyes dolog, azt könnyű belátni. Mert azok, amik az isteni kinyilatkoztatásban foglaltatnak, részben Istenre, részben pedig az emberre és az örök üdvösségre szükséges dolgokra vonatkoznak. Már pedig mindkét irányban, akár abban, hogy mit higynünk akár abban, hogy mit tegyünk, az Egyház határoz, az Egyházban pedig a Pápa. Ennélfogva kell, hogy a Pápa ítélhessen arról, hogy mit tartalmaznak a szent ígék és hogy mely tanok egyeznek s melyek ellenkeznek azokkal; de hasonlóképen kell, hogy ítélhessen arról is, hogy mi tisztességes és mi erkölestelen, mit kell tenni és mit kerülni az örök üdvösség elnyerésére: e nélkül ő nem lehetne sem Isten szavának hivatott magyarázója, sem az örök élet utjának biztoskalauza.

De hogy mélyebben hatoljunk az Egyház természetébe, — az Egyház nem a keresztényeknek esetleges egyesülése, hanem Isten által kitünő szervezéssel ellátott társaság, melynek legfőbb rendeltetése, hogy a lelkeknek békét és megszentelést szerezzen: s miután az erre szükséges eszközöket Isten adományából egyedül Ő bírja, határozott törvényei és kötelességei vannak, és a keresztény népek vezetésében saját természetének megfelelő eljárást követ.

De ezen kormányzás sok nehézséggel, sőt akadálylal is jár. Az Egyház ugyanis az egész földkerekségen elszórt

különféle származású és erkölestü népeket kormányoz, melyeknek, miután saját államaikban saját törvények szerint élnek, egyszerre az egyházi és polgári hatóságoknak kell engedelmességet tenniük.

Eme kétféle kötelességek tehát ugyanazon személyekben összpontosulnak, mindazonáltal, mint mondottuk, azok sem egymással nem ellenkeznek, sem össze nem zavarhatók: az egyik nemök ugyanis az állam boldogságát czélozza, a másik az Egyház közjává, ami mindkettő az emberek üdvösségére szolgál.

Feltéve a jogok és kötelemek ezen meghatározását, világos, hogy az állam kormányzói szabadok dolgaik intézésében, és pedig nem az Egyház akaratának ellenére, hanem inkább annak segítségével; midön ugyanis az Egyház hangosan követeleti a jámborságot, mely igazságosság Isten iránt, már ezáltal is felhívja az embereket a fejedelmek iránti igazságosságra is. De az Egyháznak az állammal sokkal fenségesebb rendeltetése van, hogy vezesse az emberek lelkeit, védelmezzen az Isten országát és az ő igazságát,²⁵⁾ és ezen rendeltetés teljesítésén fáradozik is első sorban. A fölött a hit megtagadása nélkül nem is lehet kételkedni, hogy a szellemek ezen uralma egyedül az Egyházat illeti, úgy hogy az állami hatalomnak ebbe ninesen semmi beleszólása: az Úr Jézus ugyanis nem a császár, hanem szent Péterre bizza a mennyország kulesait.

A vallási és polgári hatalomról szóló ezen tannal szoros kapcsolatban van még néhány nagyfontosságú dolog, melyet nem akarunk e helyen elhallgatni.

A kereszténység szervezete minden politikai kormányformától lényegesen különbözik. Ha alakilag hasonló is ugyan valamely királyság szervezetéhez, eredete, létoka és természete mégis egészen más, mint minden földi birodalomé.

Ennélfogva joga is van az Egyháznak oly intézmények és törvények szerint élni és biztosítani önmagát, melyek saját természetének megfelelőek. S miután az nem csak tökéletes társaság, hanem minden emberi társaságnál előbbre való, semmi módon nem adhatja magát oda arra, hogy pártdekeknek szolgáljon vagy magát a váltakozó kormányoknak alávesse. De az Egyház saját jogait gondosan őrizve viszont máséit is tiszteletben tartja; nem tart igényt annak eldöntésére, hogy melyik a legjobb kormányforma, sem elő nem írja, hogy mily módon történjék az államok igazgatása, a különféle államformák közül egyet sem vet el, mig az a vallást és erkölestü tiszteletben tartja.

Ezen példát kell a keresztényeknek gondolkodásmódjuk és tevékenységükben követniök. Nem szenved kétséget, hogy a politika terén lehetséges a nemes versengés, midön a jog és igazság sérelme nélkül a polgárok azért vetekednek, hogy azon vélemények keredjenek felül, melyek a közjóra a legelőnyösebbek. De az Egyházat az egyik pártba belevonni és az ellenfél legyőzésére eszközül használni akarni csak oly emberek törekvése, kik a vallással mód nélkül visszaélnék. Ellenkezöleg a vallásnak minden párttal szemnek és sérthetetlennek kell lennie; sőt a polgári fegyveremlé is, mely az erkölestü törvényeitől és a vallás köteleiméitől amugy is elválaszthatatlan, első sorban azt kell tekinteni, hogy mi van leginkább előnyére a keresztény névnek; s midön ez az ellen-

23) S. th. 2—2, 5, 3.

24) U. o. 1, 10.

25) Máté 6, 33.

segek munkája folytán veszélyben forogni látszik, azonnal fel kell hagyni minden egyenetlenséggel s egy szívvel-lélekkel hozzá kell fogni a vallás védelméhez, mivel az a legnagyobb közző, melyre minden más visszaviendő. Szükségesnek tartjuk, ezt valamivel bővebb magyarázattal ellátni.

Bizonyos, hogy az Egyháznak és az államnak meg van a maga főhatalma, miért is a maga természete által alkotott működési körében egyik sínes a másiknak alávétve. Amde ebből épen nem következik, hogy a kettő egymástól elválasztandó vagy egymással ellentétbe hozandó.

A természet ugyanis nem csak létet adott, hanem békés létet is követel. Miért is az állam legközelebbi czéljától, a közrend békéjétől azt várhatja az ember, hogy ne csak jól élhessen, hanem elégséges védelmet is nyerjen erkölcesinek tökéletesítésére, mely nem áll másban, mint az erények ismeretében és gyakorlatában: az Egyháztól pedig kívánja, sőt kell is kívánnia azon eszközöket, melyeknek segélyével a tökéletes vallásosság kötelemnek teljesen megfelelhessen, mely kötelem nem más, mint ismerete és követése az igaz vallásnak, mely annyiban legfőbb erény, amennyiben mindent visszavezetve Istenre minden más erényt kiegészít és megkoronáz.

Emélfogva az intézmények szervezésében és a törvényhozásban az ember vallás-erkölcsi jellegére tekintettel kell lenni, és ennek tökéletesítésére törekedni, de helyesen és a maga rendje szerint: s nem szabad parancsolni vagy tiltani semmit tekintet nélkül az emberek vallási vagy polgári társadalmának czéljára. Ezért az Egyház előtt nem lehet közönyös, hogy valamely államban mily törvények vannak érvényben, nem ugyan amennyiben az állam törvényei, hanem mivel némelykor az állami hatáskörön túlterjeszkedve, az Egyház jogát esorbitják. Sőt az Egyháznak Isten által szabott kötelessége is, midőn az állami törvények a vallás ártalmára vannak, ellentánni és odatörekedni, hogy a népek törvényeibe és intézményeibe az evangélium szelleme behatolhasson. S mivel a népek boldogsága is többnyire azoknak lelkületétől függ, kik azoknak élén állanak, azért az Egyház nem részesítheti támogatásában és pártfogásában azokat, kik őt támadják, az Ő jogait tiszteletlen tartani vonakodnak és a vallási és polgári természetből fogva egymással szoros kapcsolatban levő ügyeket szétválasztani iparkodnak.

Ezen szabályokban meg van adva azon irányelv is, melyet a nyilvános élet működésében minden katolikusknak követnie kell. Ahol tehát az Egyház engedélyével a közügyekbe befolyni szabad, pártolni kel az elismert becsületű és a kereszténység körül érdemeket szerző férfiakat, s nem léteznek ok, mely megengedhetővé tenné, hogy a vallás ellen ellenséges érzületűeknek elejébe tétessenek.

Ebből látszik, mily fontos kötelesség fentartani a jók egyetértését napjainkban, midőn a kereszténység oly nagy ravaszúsággal üldöztetik. Akik gondosan iparkodnak az Egyházhoz ragaszkodni, mely az igazság oszlopa és erőssége,²⁶⁾ könnyen el fogják kerülni a tévelygésben járókat, kik szabadságot ígérnek, holott ők a romlottság szolgái²⁷⁾, sőt az Egyház erejében maguk is részesülve a ravaszágot a bölcseséggel, az erőszakot a bátorsággal fogják legyőzni.

Nincs itt helye annak, hogy megvitassuk, mennyivel

járult a dolgok mai állásához a katolikuskok lanyhább tevékenysége és belső egyenetlensége: de bizonyára kisebb lett volna a gonosz emberek vakmerősége, ha erősebb lett volna sokakban a hit, mely a szeretet által munká kodik²⁸⁾ s nem hanyatlottak volna alá az isteni hagyományból reánk származott erkölcsök. Bárha a mult dolgokra való visszaemlékezés azon eredményt szülné, hogy a jövőben helyesebben gondolkodjanak.

A közügyekkel foglalkozóknak két hibától kell nagyon is óvakodniok, melyek közül az egyik az okosság nevét bitorolja, míg a másik vakmerőségnek nevezetik.

Vannak ugyanis, kik azt mondják, hogy az elhatalmasodott gonoszság ellen nem kell küzdeni, nehogy a harez az ellenséges szellemeket még jobban elkeserítse. Ezekről nem is bizonyos: az Egyház mellett vannak-e vagy ellene; amennyiben állítják ugyan, hogy a katolikusok hithez ragaszkodnak, de mégis azt óbajtják, hogy bizonyos azzal ellenkező tanokat büntetlenül lehessen terjeszteni. Panaszkodnak a hit kialakása és az erkölcsök sülyedése fölött: de orvosságról nem gondoskodnak, sőt tulságos engedékenység vagy veszedelmes tettetés által gyakran a bajt még növelik. Azt akarják, hogy senki se vonja kétségbe a Szentszék iránti odaadásukat: de azért mindig találnak a Pápában valami kifogásolni valót. Ezen emberek okossága azon fajtából való, melyet szent Pál a test okosságának és a lélek halálának²⁹⁾ nevez, mivel az isteni törvénynek nem engedelmeskedik, mert erre nem is képes. Eméll mi sem alkalmatlanabb a bajok orvoslására. A hit ellenségeinek, mint ezt sokan közülök nyíltan dicsékedve hirdetik, semmi sem fekszik annyira szívükön, mint a keresztény vallásnak gyökerestül való kiirtása, és szándékuk kivételében semmitől sem rettennek vissza, mert tudják, hogy minél inkább sikerül nekik másoknak lelkét megfélemlíteni, annál szabadabban folytathatják üzelmeiket. Ezért tehát azok akik a test okosságát kedvelik és úgy tesznek mintha nem tudnák, hogy minden kereszténynek egyszermind Krisztus jó katonájának kell lennie, akik a győzelem babérjait a legkényelmesebb módon harez nélkül szeretnék elnyerni, azok, nemesak, hogy utját nem vágják a gonoszszágnak, hanem annak inkább még segítségére is vannak.

Másrészt sokan helytelen buzgóságtól vezetettve, vagy ami még rosszabb, mást téve és mást tettetve, másoknak dolgoiba avatkoznak. Azt akarják, hogy az Egyházban minden az ő kényük-kedvük szerint történjék, olyannyira, hogy ha valami másképp intéztetik, ezt rossz néven veszik és ellene zugalódnak. Ezek csak hit becsúgyukat követik és nem kevésbé gáncsolandók, mint az előbbieik. Ez ugyanis nem engedelmesség a törvényes hatalom iránt, hanem ennek felforgatása, amennyiben az egyházi kormányzatot magánosok akarják magukhoz ragadni azon rend teljes megbontásával, melyet Isten Egyházában szervezett és büntetlenül megtámadni nem enged.

Csak azok járnak el helyesen, akik midőn erre szükség van, síkra szállani készek, azon erős meggyőződésben, hogy az igazságtalan erőszak meg fog szünni és helyét a jog és vallás szentségének fogja átengedni. Ezek a régiek hőselkít-

28) Galat. 5. 6.

29) A test bölcsesége ellensége az Istennek: mert az Isten törvényének nem engedelmeskedik, mert erre nem is képes Róm. 8. 6. 7.

ségéhez méltó dolgot mivelnek, midőn a vallás védelmére vállalkoznak különösen azon vakmerő párt ellen, mely a kereszténység üldözésére keletkezett, s mely a Pápát is hatalmába kerítve ellenséges módon üldözni meg nem szűnik: de midőn e mellett az engedelmisségben megmaradnak és mit sem tesznek fensőbb meghagyás nélkül. Mivel pedig ily kész engedelmisségre, kapcsolatban erős és állhatatos lélekkel, minden kereszténynek nagy szüksége van, hogy bármit hozzanak is magukkal a mostoha korviszonyok, minden fogyatkozás nélkül³⁰⁾ legyenek, nagyon óhajtuk, hogy mindenkinek lelkében mély gyökeret verjen azon okosság, melyet szent Pál a lélek okosságának³¹⁾ nevez. Ez ugyanis az emberi eslekvésmódban a helyes közéletet követi, azt eredményezvén az emberben, hogy se gyávaságból el ne tántorodjék, se vakmerőségből el ne bizakodjék.

A közéletben szükséges polgári okosság nagyban különbözik attól, mely a magánéletben igényeltetik: az előbbi ugyanis a közjót, az utóbbi pedig az egyeseknek saját javát célozza. Ez utóbbi a magánemberekben található, kik önmaguk kormányzásában a józan észre hallgatnak: az előbbi pedig az elöljárókban, különösen a fejedelmekben van, kiknek hivatásuk, hogy mások fölött uralkodjanak: ugyannyira, hogy a magánosok polgári okossága alig áll másban, mint a törvényes hatalom rendeleteinek hű teljesítésében.³²⁾

Ezen viszonynak és rendnek a keresztény társadalomban annál inkább kell fenállania, minél többre terjed ki a római Pápa kormányzói okossága: az ő dolga ugyanis nemcsak kormányozni az Egyházat, hanem általában a keresztények eslekedeteit akként irányozni, hogy az örök élet elnyerésének reményével helyesen megegyezzenek. Ebből látszik, hogy a nézetek és tettek legfőbb összhangzásán kívül szükségeses működésünkben híven alkalmazkodni az egyházi hatalom kormányzói bölcsességéhez. Már pedig a keresztény világ kormányzása a római Pápa után a püspökökre tartozik, kik habár a legfőbb pásztori hatalomnak nem részesei, mégis valódi fejedelmek az egyházi hierarchiában; ezek mivel, az egyesek az egyes egyházakat kormányozzák, mintegy főbb építőmesterek a lelki épületben;³³⁾ hivataluk teljesítésében pedig mint segédjeik és tanácsosaik más papok vannak mellőlük rendelve. Az egyház ezen alkotmányához, melyet senki a balandók közül meg nem változtathat, kell tehát alkalmazni az élet tevékenységét. Miért is, a mint szükséges, hogy a püspökök hivataluk teljesítésében az apostoli Szentszékkal egységben legyenek, ugy szükséges az is, hogy a papok és világiak püspökükkel együtt érezzenek és együtt működjenek.

30) Jak. 1, 4. — 31) Róm. 8, 6.

32) S. th. 2—2. 47. 12. Az okosság az észben van; uralkodni pedig és kormányozni az ész dolga, miért is mindenkinek annyiban van szüksége észre és okosságra, amennyiben része van a kormányzásban és uralkodásban. Már pedig világos, hogy az alattvalónak, mint ilyennek és a szolgának, mint ilyennek, nem az a hivatása, hogy kormányozzon és igazgasson, hanem inkább az, hogy kormányoztassék és igazgattassék. És ezért az okosság nem is a szolga erénye, mint szolgáé, sem az alattvalóé, mint alattvalóé. De mivel minden embernek eszességénél fogva része van önmaga kormányzásában a helyes ész szerint, azért minden embernek kell okossággal bírnia. Miért is az okosság a fejedelemben a rendelkező művészet (ars architectonica) módjára van meg, mint az Eth. VI. könyvében mondatik, az alattvalóban pedig megfelel a teljesítő művészetnek (ars manu operans.)

33) Szt. Tamás, Quodlib. 1, ort. 14.

Lehetséges ugyan, hogy a püspökök erkölceiben valami kevésbé dicséretes, vagy nézeteikben nem helyeseltető; de senki az alattvalók közül ne avatkozzék azon bírói szerepbe, melyet Krisztus Urunk egyedül annak adott, kire a bárányok és juhok legeltetését bízta. Ne feledje senki nagy szt. Gergely bölcs mondását: Intendők az alattvalók, hogy elöljáróik életét vakmerően meg ne ítéljék, nehogy midőn a rosszat ugyan helyesen gánolják, a góg által még mélyebbre süllyedjenek. Figyelmeztetendők, hogy midőn az elöljárók büneit szemlélik, ez által vakmerőkké ne legyenek, hanem, ha valami nagyon feddendő dolgot látnak, azt önmagukban akként ítéljék meg, hogy mégis az isteni főlelem által féken tartva az engedelmisség igáját el ne dobják. . . . Az elöljárók bünei ugyanis még akkor sem sujtandók a nyelv pallsával, ha joggal helyteleníthetők.³⁴⁾

De mégis keveset fog használni minden törekvés, ha a keresztény erényeket életünkben meg nem valósítjuk. A Szentírás így nyilatkozik a zsidókról: Amíg nem vékeztek Istenök színe előtt, jól voltak, mert az ő Istenök gyűlöli a gonosztságot. . . . Midőn eltávoztak az utról, melyet Isten adott vala nekik, hogy járjanak, kiirtattak a viadatok által sok nemzetől.³⁵⁾ már pedig a zsidó nemzet előképe volt a keresztény népek, és annak régi története sokban előre jelezte a kereszténység jövőendő igazságait — azon különbséggel, hogy amennyivel nagyobb jótéteményekkel árasztott el bennünket Isten végtelen jósága, annyival súlyosítja a hálátlanság rút-sága a keresztények vétkeit.

Isten ugyan Egyházát soha semmiképen el nem hagyja, s ezért ennek nincs is oka fennállását az emberek gonoszságától félténie: de a keresztény hitről elpártoló nemzetek már nem ringatják magukat ugyanazon biztonságban. A bűn szegényekké teszi a népeket.³⁶⁾

És ha ezen szavak fontosságát és igazságát az emberiség egész multja tapasztalta, nincs ok, miért vesztették volna el a jelenre nézve érvényüket. Sőt a közelgő büntetésre már több jel látszik rámutatni, s ugyanezt tanúsítja az államok állapota is, amennyiben sokat közülök belviszályok marczangóinak, minden tekintetben pedig egyetlen egy sem áll biztos lábon. Ha a gonosz társulatok a megkezdett uton bátran haladhatnak, ha sikerül nekik, amire gonosz fogásokkal és még gonoszabb szándékkal törekednek, hogy a gazdagság és hatalam magukhoz ragadják, mindenesetre félni kell, hogy az államoknak még a természet által adott alapjait is kiforgatják.

Ezen iszonyatosságokat emberi erő annál kevésbé képes elhárítani, mivel az emberek igen nagy része a kereszténység elvetése miatt épen az által bűnhődik kevésbéért, hogy elvakítatva a szenvedélyek által az igazságot hiába keresi, a tévelyt fogadja el igazság gyanánt, és azt hiszi, hogy okosan eslelekszik, midőn a gonoszt jónak mondja és a jót gonosznak, a sötétséget világossággá tévén, a villárosságot sötétséggé.³⁷⁾ Szükséges tehát, hogy Isten maga lépjen közbe és megemlékezőn jóságáról, az emberek polgári társadalmára tekintsen. Miért is, mint erre már más alkalommal nyom-

34) Reg. Pastor p. III. cap. 4.

35) Judit 5, 21, 22.

36) Példab. 14, 34.

37) Izaj. 5, 20.

tékkal figyelmeztettünk, kiváló gonddal és álhatalossággal oda kell törekednünk, hogy Isten irtalmát alázatos könyörgés által kiesdekeljük és a keresztény életet megalkotó erőnyeket új életre keltsük.

Mindenekelőtt felébresztendő és ápolandó a szeretet, mely a keresztény élet legerősebb támasza és mely nélkül erény vagy épen nem létezik, vagy legalább minden gyümölcsöt nélkülöz. Midőn szent Pál a kolosszaiakat inti, hogy minden vétkeket kerüljenek, és az erényeket különféle díszetekkel ajánlja, ezt teszi hozzá: Mindezek fölött pedig szeretettel legyetek, mely a tökéletesség köteleke.³⁸⁾ A szeretet valóban a tökéletesség köteleke, mivel azokat, kiket felélel, legszorosabban Istenhez kapcsolja és azt eszközi, hogy lelkük életét Istenből merítve, mindent Istennel tegyenek és mindent Istenre vezessenek vissza. De az Isten iránt érzett szeretetnek szövetkeznie kell felebarátaink szeretetével, mivel ezek is részesei Isten végtelen jóságának és az ő képét és hasonlatosságát viselik magukon. Az a parancsolatunk van pedig Istentől: hogy aki szereti az Istent, szeresse felebarátját is.³⁹⁾ Ha ki azt mondja: „szeretem az Istent”, és felebarátját gyűlöli, hazug az.⁴⁰⁾

A szeretet ezen törvényét annak szerzője újnak nevezte, nem mintha az előbbi törvény, sőt maga a természet is nem parancsolná már az emberek szeretetét, hanem azért mivel a szeretet ezen neme, a keresztény szeretet teljesen új és emberemlékezett óta hallatlan volt. Jézus Krisztus ugyanis azon szeretettel eszközölte ki tanítványainak és követőinek, melylyel Ő maga szeretettik az Atya által s melylyel Ő szereti az embereket, hogy Ő vele egy szív és egy lélek lehessenek, amint Ő egy természetű az Atyával. Mindenki tudja, hogy ezen törvény ereje mily mélyen vésődött kezdettől fogva a keresztények szívébe és mily nagyszerű gyümölcseit termette az egyetértésnek, kölcsönös jóakaratoknak, jámborságnak, türelemnek és hőslékiúségnek.

Miért ne iparkodnánk öseink példáját követni. Korunk viszonyai is elég hatalmas indokkal ösztönöznek a szeretetre. Midőn ugyanis az istentelenek felélesztik a gyűlöletet Jézus Krisztus ellen, a keresztényeknek is új életre kell kelteniök a jámborságot s a nagy dolgok művelőjét, a szeretetet. Szűnjék meg tehát, ahol ilyen is van, minden viszály: maradjanak abban ama versenygések, melyek csak az erőket forgácsolják szét és mit sem használnak a vallásnak, egyesítse az elméket a hit és az akaratokat a szeretet Isten és az emberek iránt, hogy ekként mindenki a keresztény valláshoz illő életet éljen.

Különösen szükségesnek tartjuk a családapákat figyelmeztetni, hogy családjukat ezen elvek szerint kormányozzák s gyermekeiket ezen tanokra idejekorán oktassák. Az államnak alapja a család, s ettől függ nagy részben amannak boldogsága. Miért is azok, akik az államot a keresztény elvektől el akarják választani, munkájukat az alapnál, a családnál kezdik és ezt törekednek megrontani. És ezen gaztettől őket még azon gondolat sem riasztja vissza, hogy tervök a szülők jogainak legnagyobb sérelme nélkül nem is viheto keresztül: természetűl fogva ugyanis a szülőknek van joguk azokat tanítani, akiknek életet adtak, azon kötelezettséggel, hogy a nevelés és tanítás megfeleljen azon ezélnak, melyre Isten jóságából a mag-

zatot nyerték. Miért is első sorban a szülők kötelessége arra törekedni, hogy e tekintetben minden jogtalan beavatkozás visszautasítása mellett sértetlenül megőrizzék azon jogot, hogy gyermekeiket maguk neveltethessék és azon iskoláktól elvonhassák, melyek a gyermekekbe az istentelenség mérgét becspegethethetnek. Midőn az ifjuság helyes neveléséről van szó, nincs oly áldozat, melynél szükség esetén még nagyobbat is ne kellene hozni. E tekintetben valóban mindnyájunknak esodálatát érdemlik azon különféle nemzetbeli katolikusok, kik fiaik neveltetésére nagy költségen és még nagyobb állhatatossággal külön iskolákat emeltek. Illik az üdvös példát, ahol erre szükség van, követni, de mindig szem előtt kell tartani, hogy a gyermekek lelkére legnagyobb befolyással a házi nevelés van. Ha az ifjuság otthonában feltalálja a beesületes életmódot és mintegy a keresztény erények iskoláját, ez az államok boldogulásának erős oltalmára lesz.

Ezzel, azt hiszszük, elmondottuk, hogy mit kell a katolikusoknak napjainkban leginkább tenniök, mitől kell első sorban óvakodniök. Ami hátra van, az a ti dolgotok, Tiszteendő Testvérek, hogy t. i. szavunk mindenfelé elhasson, és hogy mindnyájan belássák, mily fontos azoknak megvalósítása, amiket e körlevélben sürgettünk. Az elsorolt kötelmeknek teljesítése nem lehet alkalmatlan és terhes, miután Jézus Krisztus igája édes és terhe könnyű. Ha mégis valami nehézebben látszik kivihetőnek, tekintélyekkel és példatokkal iparkodjatok oda hatni, hogy mindenki megkettőztetett buzgósággal álljon elébe a nehézségeknek. Mutassátok ki, amit sokszor hangoztattunk, hogy veszélyben vannak a legmagassabb és legkivánatosabb javak, melyeknek megőrzéseért képeseknek kell lenniük bármily fáradalmak elviselésére, s hogy a fáradalmaknak oly jutalmuk lesz, aminőt a keresztény valláshoz hiven eltöltött élet csak szerezni képes. Máskülönben Krisztusért nem harcolni annyi, mint ellene harcolni: s ő megtagadja mennyei Atyja előtt azt, ki Őt a földön az emberek előtt megvallani vonakodott. Ami bennünket és titeket illet soha, míg élünk, azt nem engedjük, hogy tekintélyünk, tanácsunk és közreműködésünk a harcban bármily módon hiányozzék. S nincs is kétség, hogy valamint a nyájakat, ugy a pásztortokat a harez idején különös segítsége nem fogja elhagyni.

Ezen bizalom által felemelve mint az égi ajándékok zálogát és saját jóindulatunk jelét Rátok, Tiszteendő Testvérek, valamint összes papságtokra és hiveitekre, igaz szeretettel az Urban apostoli áldásunkat adjuk.

Kelt Rómában, a szt. Pétermél 1890. január hó 10-én Pápaságunk tizenkettedik évében.

XIII. LEO. PÁPA.

Tapasztalati utasítások a tagosítás körül

(Ajánlva paptársainnak.)

(Vége.)

4-ik. A becslés.

A becslés lévén a tagosításnak egyik nagy jelentőségű mozzanata, ennek szemmel tartását mindenkinek élénk figyelmébe ajánlom. —

Jó, ha a lelkész vagy egyház képviselője erre előre készül és a birtok-részek helyrajzi számaint előre lejegyzí, s minden egyes drb. becsének megállapítását bejegyzí, s így az egész birtoknak osztályzatát bírja, a miből könnyen átlátja

38) Kolossz. 3, 14.

39) I. Ján. 4, 21. — 40) U o. 20.

felolvasás alkalmával, hogy a mérnök és eljáró bíró által vezetett beesüt-lajstrom megegyezik-e a tényállással vagy nem; utóbbi esetben felvilágosítást kér. A becslésnél a személyes jelenlét azért is szükséges, mert ott látja az illető nemcsak az egyház, de a szomszédos daraboknak is beesosztályát és azok értékével való összehasonlítás folytán könnyen eligazodhatik aziránt, ha vajjon az egyház birtoka helyesen van-e becsülve vagy nem? Utóbbi esetben megteszi felszólalását, minek indoklására felhossa a vele közvetlen szomszédos fekvőségek magasabb becsértékét és kéri a becselő bizottságot az egyház birtokának is hasonló becsértékben leendő megállapítására. —

5-ik. A mérnöki felvétel igazolása.

A mérnök a felvételt eszközölvén egy a törvényszék által kinevezett hitelesítő mérnök kiszáll, próbaméreteket tesz, méréseit a felvétellel összehasonlítja, ha a terület ellen felszólalások vannak, a kérdéses területet felülméri s a netalán észlelhető hibákat kijavítja. —

Az egyház képviselője is, ha a terület ellen kifogása van, azt bejelenti és felülvizsgálatot kér.

6-ik. Az elhelyezkedés.

Az elhelyezkedés a tagosításnak legfontosabb része, azért kívánatos, hogy az egyház képviselője már előre tisztában legyen magával aziránt, hogy hol kívánja az általa képviselt egyház tagját kivenni. Evégből nem elég csak magát a határt ismerni, hanem a térképet is meg kell tekinteni és szigorúan megfigyelni, hogy mennyire terjed egyik, mennyire a másik dűlő; mert gyakran megtörténik, hogy a nép nyelvén a dűlők nincsenek pontosan határolva, s éppen azért a térképen egyik dűlő határa a más dűlőből nagy területet elszakít, miből gyakran esalódás keletkezik: mert egyik vagy másik birtokos ebben vagy abban a dűlőben kérte tagját, s midőn kihásitják, látja, hogy egészen más dűlőben van elhelyezve s midőn ezért felszólal, meggyőzők őt, hogy abban a dűlőben nyerte tagját, a hol kérte, mert az a határ rész, a melyben az ő tagja van a térképen az általa megnevezett dűlőhöz van esatolva. —

Hogy az egyháztagját a képviselő hol kívánja kivenni, azt a birtok nagysága és a körülmények szerint lehet meghatározni: mert ha kisbirtokos az egyház, akkor a kisbirtokosok közt, ha pedig nagybirtokos, az esetben a nagybirtokosok közt foglal helyet.

Az elhelyezkedésnél kell megjelölni a tagosítás alól kivendő helyeket, valamint azt is itt kell felemlíteni, ha esetleg egyik vagy másik belsőség a külsőséggel határos és azt szabályos alakban kiegészíteni kívánjuk. — Midőn tisztában vagyunk magunkkal az elhelyezkedés iránt, kívánságunkat adjuk, részletesen jegyzőkönyvre; az egyháztagját jegyzőkönyvileg lehetőségig helyhez kötve úgy határoljuk meg, hogy a mérnök keze meg legyen kötve: ne engedjük magunkat semmi körülmények között a részletezésről le beszéltetni; mert e jegyzőkönyv lesz a törvényszéki végzésnek alapja, s a mi a végzésben van, azt a mérnök köteles megtenni, — vagy ha meg nem tenné, a terv bemutatásánál jogunk van azt követelni; ellenben a mi nincs a végzésben, ha mindjárt szóbeli ígéretet nyertünk is aziránt, ahoz számot nem tarthatunk, az csak a mérnök jó indulatától függ, hogy kérésünkre megteszi-e vagy elhagyja? — de ezért őt nem lehet felelőségre vonni.

Ha az elhelyezkedés békésen el nem intézhető a vitás felek közt a szakértői vélemény dönt. A szakértői bizottság

3 tagból áll, egy a törvényszék által kinevezett szakértőből, a ki rendesen mérnök, továbbá két más szakértőből, kik közül egyiket a nagyobb, másikat a kisebb birtokosok választják; a szakértői vélemény ellen háromfoku fellebbezéssel élhetünk. —

7-ik. A birtokváltozások keresztyültele. —

Minden tagosításhoz a telekkönyvi hatóság hiteles telekkönyvi másolatot ad ki, de gyakran ebbe is esznek hibák: azonban eltekintve ettől különösen ott, hol a tagosítás huzamos időre terjed adás, vevés, halálozás, öröklés stb. által sok birtok gazdát cserél, azért éppen most van ideje minden darab birtok tulajdonjogát a tulajdonos nevére átvezetni, hogy kiki megkaphassa az ő birtokának megfelelő mennyiséget.

Itt szükséges, hogy a mérnök kezén levő telekkönyvi másolatot összehasonlítsuk a kezünkben levő telekkönyvi másollal — vagy a kataszteri birtokiv helyrajzi számaival és ha látjuk, hogy az teljesen egyezik, akkor nyugodtak lehetünk: de ha vannak a másolatból hiányzó helyrajzi számok, akkor után kell járni és nem nyugodni addig, míg minden helyrajzi szám — ha csak valami jogi akadály nem áll fenn az egyház nevére át nem vezetjük.

Az elhelyezkedési terv bemutatása.

A mérnök elkészítvén az elhelyezkedés tervezetével, azt a birtokosoknak bemutatja, akkor mindenki megszemlélheti a térképen, hogy hol és minő alakban nyeri a tagot: de nem elég a kijelölt tagot a térképen megszemlélni, hanem a telekkönyvben is után kell nézni, vajjon a terület nagysága megfelel-e a beesholdak értékének: ha van valami észrevétel az egyház képviselőjének, p. l. ha a tag nem ott lett kiosztva a hol az ítéletben jelölve van, most jogosan felszólhat, és ez esetben az eljáró bíró utasítani fogja a mérnököt, hogy tervét kiigazítsa, s azt minden részleteiben a törvényszéki végzéshez alkalmazza.

Ha a terv a végzésnek megfelel akkor a mérnök utasíttatik, hogy tervét hajtsa végre és a térkép szerint a birtokot hasítsa ki.

9-ik. A kihásítás.

Ez eljárásnál csak az veendő szemügyre, hogy a tagnak határai lehetőleg egyenes vonalban húzassanak, hogy azok barázdálva vagy hompokkal biztosan kijelöltenek; ne hogy emiatt később a szomszédal zavar forduljon elő; — továbbá hogy az utak alkalmas és járható helyen legyenek kijelölve.

10-ik. Az igazolás, vagyis az egész mérnöki műveletnek a törvényszéki végzés értelmében való megbírlása és felülvizsgálata.

Ez alkalommal lehet felszólalást tenni a kiszakított tag területi nagysága ellen, vagy a tagnak a rajzal össze nem hangzó technikai kivitele ellen. A felszólalásra a felülvizsgáló mérnök megadja a szakértői véleményt és ennek értelmében az eljáró bíró a munkát kiigazíttatja, s ha a felszólalók ezzel nem lennének megelégedve, 15 nap alatt ez ellen lehet fellebbezéssel élni.

Ezek a főbb pontok, melyek a tagosításnál szem előtt tartandók.

Nagyon örvendének, ha e pár sor által egyházzám szent ügyének hasznára, — paptársainnak pedig némi szolgálatára lehetnek.

Pap János, plebános.

Bibliai köresetek.

A léleknek bántalma a bűn, a testet a betegségek, járványok, ragályok tépdelik. Az előbbinek okozata általában minden köreset, azért az Üdvözítő is midőn gyógyított hozzá kötötte mint isteni orvos a diagnózis eredményét „ne vétkezél”. Ebben az influenzás*) időben a járvány úgy tűnik föl, mint az eredeti bűn; többé kevésbé mindenkihez tapad. Az orvosi tudomány előtt ismeretlenek tűnt fel bizonyos ideig, de most származására kezdenek ráismerni s ezt is régi betegségeknek hirdetik; úgy tetszik mintha ezentul nem mondhatjuk: recedant vetera nova sint omnia: hanem az „újak tűnjenek el s a régiak keljenek fel”. Valóban most mindenben a régi kezd divatozni: az öltönyben, fésülködésben, a zene- és énekben, a tanításban és a betegségekben; avagy kitagadhatja, hogy a stradnart hegedűt vagy a régi a legjobb, hogy a gregorianum ének, vagy a „boldogasszony anyánk” a legszebb; hogy Demosthenes, Cicero maig is utázataink tárgyait képezik, „melyekhez sem adni sem elvenni nem lehet”, s hogy a belpoklosság nemesak Ausztráliában, hanem a zona rendszer következtében hozzánk is ellátogathat, ép úgy, mint a muszka új évi ajándéka: az influenza. Azért korszerűnek találtam a régi betegségekről szólani, és szívemből óhajtom, hogy azokat csak névleg, de természetben soha se lássa e különben megroggalt édes hazánk. Nem fogok orvosi teoriákat fejtegetni, hisz a dilettansnak sem szabad kontárkodni: jöllehet gyakran eszembe jut, mily előnyös, ha minden papnemesak lelki, hanem testi orvos volna, hogy a theológián mily előnyös volna gyakorlatilag tanítani, hogy a betegségekben miként kell segélyt nyújtani, mert a falun a paptól várnak mindenben segélyt, sőt ebben az influenzás időben nem egy helyt fordul elő, hogy még városban is az orvosok hiányát érezték, részint a sok beteg miatt, részint, mert ők sínesenek fölmentre az eredeti bűn káros következményeitől. Az orvosok a régi betegségekkel általában nem törődnek, talán az egyetemen is alig hallani valamit róluk, mint a történelem hagyományaitól, de midőn a régi betegségek föltámadásának kora jelentkezik, azért a bibliából ily köreseteket, mint legrégibb orvosi könyvből, kiszemelni korszerű feladat. Stolz Albán kétféle haladást különböztet meg: az egyik felfelé, a másik lefelé vezet: ép úgy mint századunk kifelé vezet: s minthogy minden század bizonyos rögeszmében szenved, ha végéhez közeledik: ép úgy a mostani század a régi eszméket vagyis inkább a régi eseteket mint egykor Medeia, Jason neje a megvénültek megiffjítani törekszik, s ezt nevezik mostan haladásnak: azért énis ily haladás őskori nyomait mutatom be, midőn a Jób betegségét ismertetem.

Míg a világ teremtés tavaszát élte, a mesterkéletlen egyszerű életmód, az ép erkölcs, megbecsült testi erő, teljes és fokozatos fejlettség, a túlfeszített igény nem ismerése, a kebel vágyainak összhangzata, az isteni akaraton való megnyugvás, az életet hosszúvá, a betegségekől kevésbé téve látogatottá; de midőn az emberekben vágy keletkezett a terjeszkedésre s az élvezetek hajhászatára, fellépett a betegségek ezer neme, hogy a fájdalom s végül a halál irtó keze tépje szét a baráti, gyermeki és családi kötelékeket. Ily fájdalmas betegség lepte meg Jób ösatyát, kinek betegségét a megelőzős követő körülmények teszik emlékezetessé; milyennek Jób előkelő állása, állapotának gyors változása, a rendkívül nagy

és sok baleset, a szenvedések közt tanusított óriási türelem, az előbbi helyzetnél sokkal boldogabb viszonyok közé eljutás s a kiállott betegségek sajtáságos természete.

Mint a tudós Spanhemius atya megjegyzi: Jób husz tartományban, pusztá Arabiának éjszaki részében, Mesopotania irányában lakott; feddhetlen jellemű arab népfőnök, az egy Isten igaz tisztelője s keletnek egyik, vagyon és család tekintetében leggazdagabb ura volt. Isten megengedé, hogy hiterejét a Sátán próbára tegye, csak életet el ne vegye; s megkezdé ez pokoli munkáját; a Szábensok és káldensok összes tevőit, ökreit és szamarait elrabolták, juhait, szolgálait az ég villama agyonsújtá, a sebes szél rohamá háznak négy szegletét úgy megrendíté, hogy az összeomolván, a lakmározó családtagokat ronjai alá temeté s Jóbot kiállhatlan bűzös fekélyek boríták el, úgy hogy a szemétdombon eserépdarabokkal dörzsölve remélte fájdalmait enyhíteni. Aranyszájú sz. János és más régi szentírásai értelmezők e fekély alatt a gyógyíthatatlan „elephantiasis-elefántkór vagy fenerűh bőrbajt” értik, mely a déli vidékek gyakori betegsége. Az orvosi tudomány szerint a bőr s a bőralatti kötőszövet lobos daganata s annak megvastagodásából áll. Vastagbőrűség különösen a láb s az alszáron jelentkezik, minélfogva a láb oly mérvű otromba alakot és nagyságot nyer mint az elefánt lába. E betegség nemesak belső kízt és külszaggatást okoz, hanem a kedélyre is leverőleg hat; aggályt, ájulást, álmatlanságot sőt örlültséget is okoz.

Ime! így lett egy váratlan perczben a leggazdagabb, holdassá; a boldog szerencsétlenné: mindazon által ezen csapások lelki nagyságát, Istenhez hiúségét nem törték meg, hanem annál állhatatosabb lett, s e gyógyíthatatlan betegség Isten akaratjából elhagyá őt, javait mindenben busásan visszanyerte, s így boldogsága nagyobb lett, mint kezdetben, Jób türelme gazdagon megjutalmazva, minden szenvedés és méltatlanság közt élnek példaképpel szolgál.

Jöllehet Jób könyve keletkezése idejéről különféleek a vélemények, mert némelyek azt az első ősatyák idejéből származtatják, mások Mózesnek tulajdonítják; de abban mindnyájuk megegyeznek, hogy a legrégibb szent írási könyv. Lighfoot tudós véleménye szerint a Jób könyve Mózes kora előtt keletkezett; mert e könyvben sehol sínes említés Mózesről, vagy az egyiptomi kiköltözésről: Jób az ősatyák szokása szerint mint családfe s így mint főpap is övéi büneiért magán házakban mutatott be Istennek engesztelő áldozatot; nem vgyült a nap, hold és csillagimádó bálványozók sorába, hanem megtartá az akkori idők szelleme dacára s jámborságát, az egy Istenben hitet. — ezenkívül Jób hosszú életkora, mely csak Mózes előtti időkre terjedt. — Lighfoot tudósnak kedveznek. Élt ugyan, Jób sorsának jobbrafordulta után 140 évig s így himni lehet, hogy életkora a 200 évet túlhaladta; hogy idős volt, midőn a szerencsétlenség érte, kiténik abból, hogy Elihu „megvárá Jóbot míg szólott, mivelhogy öregebbek voltak, kik szólnak vala.” És felelvén Elihu mondá: „Ifjabb vagyok időre, ti pedig öregebbek; azért lehajtván fejemet, állottam nektek kijelenteni véleményet, mert reméltem, hogy az öregebb kor majd szól és az esztendő sokasága bölcseségre tanít.” Méltán ragaszkodhatunk azon nézethez, mely e könyv keletkezését az egyiptomi kiszabadulás korába helyezi.

Abban is eltérő nézetek uralkodtak, hogy Jób könyve történelmi eseményt, vagy példabeszédet foglal-e magában?

*) A dolgozatot régebben kaptuk. j

Spanhemius azt állítja, hogy az valódi történelmi eseményből alkotott drámai elbeszélés a végből rajzolva, hogy ezen előkelő, szeplőtlen hírű, sokat sujtott férfiú példájából az egyiptomi rabszolgaságban sinlődő Izrael népe minden szenvedést nagylelkűleg tanuljon eltűrni. Ezen könyv elbeszélése oly méretű versekből van összealkotva, mint Dávid zoltára, a Példabeszédek, Prédikátor könyv és az énekek éneke. A eszelekvő személyek: Isten, Sátán, Jób és neje, a 3 barát és Elihu, mint Hugó Grotius megjegyzi: történelmi eseményhez méltó személyek; kiknek működése a régi költői irimodor mezébe van öltöztetve, de oly esinnal, mely a görög vagy római költői irálylyal is megmérkőzik. Valóban, írja Alexandriai Kelemen — nem létezik könyv, mely a gondolat magasztossága, az irály szépsége, a beszédmód komolysága s minden személynek megfelelő sajátos jellege által esodálatosabb öszhangban egybefolya: minél többször olvasom e lélekre ható szentkönyvet annál inkább vágyom azt ismételten elolvasni.“

Azért e korhasztó időben ismerjük meg minél részletben a türelem férfiat s fájdalmas, gyógyíthatlan betegség és ártatlanul szenvedett kinjaiból tanuljunk az isteni gondviselésben erősen bízni.

A vedik Lukács.

Harmvazó szeredán.

Elmult a zaj, sűrűn colong
Templomba ifju, vén,
Mély csend uralg a tegnapi
Dobzódás színhelyén.

Nagyobb a nap, mint bármelyik;
Hallgasd csak, mit beszél:
Porból lettél és por leszesz,
Akár mily nagy levél.

Gyűjthetél össze ezeket,
Vivhattál hirnevet,
Űthetél vérző sziveken
Ezernyi mély sebet;

Hordhattál földön koronát,
Vagy lánczot lábodon;
Jártál bíborban, vagy nyögél
Roncsolt koldus boton:

Az óra majdan ütni fog,
És minden oda vesz, —
Mert porból lettél egykoron
És ismét az leszesz . . .

Orel Géza.

A nagyböjt eredete.

(Ó-francia rege. Giindi L-tól).

„Mindennek van ideje:“ — mondja a böles Ecclesiastes, — „ . . . van ideje a sirásnak, és ideje a nevetésnek; ideje a kesergésnek, és ideje a tánczolásnak“. (III. 1. 4.) Az egyházi idők és ünnepek köre is, mely régi jó szokás szerint vallási jelentőségének megfelelően a nép házi és nyilvános életére irányadólag hat, hódol a változatosság eme fontos törvényének és ez különben ily irányban seholsem tűnik elő élénkebben és szebben, mint a farsang vígalmainak a nagyböjt komolyságára való gyors átmenetében.

Az ó-római bacchanaliák és lupercaliák féktelen kicsapongások közt ünnepelték a vidám tavasz közeledtét. Az ó-germánok is hetekig tartó vad multságokkal üdvözölték a sírjából ébredő természetet. Az egyház bölesen felismerve az emberi természetnek abeli tulajdonát, hogy a régi smüntegy gyökeret vert szokásokat abból szerfölött nehéz söt gyakran lehetetlen is teljesen kiirtani, a pogány multságokat megtartá ugyan, de reájok nyomá vallásos bélyegét, reájok lehelé a keresztény emberhez illő öröm és vidámság jellegét. Nagy Gergely pápa erre vonatkozólag így ír Mellitushoz: „A zord természetű emberektől egyszerre mindent elragadni, kétségkívül lehetetlen: mert a ki a legfelsőbb fokra iparkodik feljutni, annak fókönként és lépésben, nem pedig ugrándozva kell felfelé lépdelnie.“ A pogány multságok tehát megmaradtak, csak át lének alakítva: megmaradtak az illető nemzetek kebelében azoknak éltető eleme gyanánt keresztény színezettel bevonva, anélkül azonban, hogy nemzeti jellegöket elveszítették volna. Így pl. az olasz Carneval.

A negyvennapi böjt eredete és oka — a Megváltó szenteség példáján alapszik, — az Egyházban való általános elfogadása a VII százra vihető vissza. Ama szigor, mely a böjtöt is hajdan jellemzé, könnyen megmagyarázza azon felfogást, mely az élvezet és önmegtagadás fogalmait a husevésben és a böjtben találta. Ezen, kiválóan a nép között elterjedt felfogásból következik, hogy hus és hal számtalan sikerült és kevésbé sikerült költői és prózai művekben lesz megénekelve, mint két hadi lábön álló hatalmasság, melyek elkeseredett harcokat vívnak egymással, magától értődik az ember lelkéért. Igaz ugyan, hogy eme két képletes hatalmasságnak túlságos obiektiv felfogása és feldolgozása által esknem elvész avagy legalább is nehezen felfoghatóvá lesz a böleseleti czél, az ethikus hatás. Ámde így is érdekesek, művelődés történelmi szempontból plane beesések. A XIII száznak egy ily prózában irt francia regéjét mutatjuk be a következőkben.

Lajos király Párisban egy nagy udvari ünnepélyt rendezett. Birodalmának minden részéből özönlött a sok vendég. Kötelesség, alattvalói hűség, tisztelet egyrészlől, másrészlől vigalom, látási viszketeg és kitüntetés iránti vágy vezérlék őket. Két hatalmas fejedelem is vala a vendégek között, kik fényes kísérettel jelentek meg és általános feltűnést keltek. Az egyik közölök „Husevés“ nevű fejedelem vala, ki nagy tiszteletben és szeretetben, szóval közbeesülésben részesült. Örömmel és büszkeséggel sorakoztak mellé az ország esaknem összes nagyjai, míg a másik „Böjt“ nevű fejedelem épen csak néhány pap és barát környezetében vala kedvelt. Mivel azonban ez is mint az összes teigerek, tavak és folyók

uralkodója különféle halak nagy kíséretében jelent meg, legalább külsőleg ünnepélyesen lön fogadva. Igaz ugyan, hogy épen ez által még inkább fokozódott a két régi vetélytárs közötti gyűlölet, kiknek mindenike az egész évet a maga hatalma alá hajtotta vonni. A király udvarán tartandó ünnepély ilyenformán tehát mintegy kedvező alkalom volt arra nézve, hogy a kölesönös gyűlölet lángra lobbanjon. S ez meg is történt. Szórol-szóra, majd karóra került a dolog s a kölesönös sértegetések már csak vérrel valának lemoshatók. A háboru ki lön mondva. Rettenetes s a világ által még még soha nem látott háborura vala kilátás, melynek övletlenül az egyik hatalmasság teljes megsemmisülésével kelle végződnie.

„Böjt” hímőkeinek leggyorsabbikát a heringet küldé szét, hogy a vizek összes lakóit a közelgő háboruról értesítse s az abban való részvételre szólítsa fel. Nyilbeséggel szelé át a habokat a gyors követ ezüstös páncéljával. Mindenik hal egyaránt érte a fejedelmével szemben elkövetett sérelem szégyenletes voltát s késznek nyilatkozott élet-vérét a sérelem megtorlásáért áldozatul hozni. Nagy esapatokban vonultak a harc színtereire. Az óriási csethátl kezdve minden hal ott volt. Lazac, rája, kárász, esuka, czompo, sügér, mána, haresa, viza, keesege, pisztráng, tok, esik stb. mind megjelentek.¹⁾ „Böjt” fejedelem csakugyan büszke lehetett nagyszámú és lelkes seregére.

De „Husevé” is nagyban készülődött. A sólyomvite meg mindentelé a háboru híré. S csakhamar megérkeztek a csapatok a legszebb rendben. A hosszulábú darvak és gémek mellett nehézkesen döcögtek a libák s réczék; hódák, tüzokok, kappanok, tyukok, hattyuk, fűjek, pávák sőt a szelid galambok is megjelentek tarka csoportokban fejedelmök körül, ki az ökrök, sertések, bárányok, nyulak, vadkanok és más négylábú állatok nehéz ítegetését sem nélkülözhet.

A felkelő nap aranyos sugarai véres színbe boríták a két ellenséges tábornok, mely élet-halálra készen már egymással szemben állott. Nem lehetett remegés nélkül a két fejedelmre tekinteni, kik most a sikra kiléptek, hogy párviadalal kezdjék meg a harcot.

„Böjt” egy márnán (rózsahal) ült s alig volt szüksége a fénylő halszállakából álló sarkantyukra, hogy annak harc-vágyát tüzelje. Paizsa egy óriási sajt vala: a páncél helyett egy tövises rája fűdte mellét s kard gyanánt egy hatalmas esukát villogtatott kezében.

„Husevé” egy büszke szarvason vágatott elé, melynek sokágu aganésaira rigók valának feltűzve. Sisakja egy pávával díszített disznópástétom vala. Türelmetlenül sarkantyuzá a szarvast ölyvesörökkel s míg rettenetes kardjával, egy ökörlábbal halálos csapásokat osztogatta, libamellekből összeállított paizsával védte magát.

Most csap össze a két fejedelem. „Husevé” ökörláb-kardja egy csapással tönkretette „Böjt” sajt-paizsát, amde ez is esuka-kardjával oly vágást mért ellenének sisakjára, hogy a disznópástétom apró darabokra tört szét s a földet finom esemegével borítá el. Erre már a seregek is rohantak fejedelmek segítségére. A küzdelem általános leve.

1) Az itt felsorolt halak s ezután említendő állatok a középkori asztalokon mind előfordulnak, — még hazánkban is. L. hazánkra vonatkozólag a szt. István társulat által az 1890 évre kiadott „A l-m a n a c h b a n” P ó r A. jeles érkezését. Z.

A kappanok ritka bátorsággal vetették magukat a tőkehalakra, melyeket pedig nehéz feladat vala visszaszorítani. A tőkehalak összegyűjték társaikat s rohantak az ítközet kezébe, miközben „Böjt” nyilas vitézei és parittyásai fűgékkel, aszalt gyümölcsökkel ésdíókkal boríták el az ellenséget. Elkeseredetten foyt a harc. A vitézség és hősiesség valóságos csodáit lehetett látni. Már-már „Böjt” részére hajlott a győzelem. De a réczék fűlhasító zsvájára előrontott a négylábuk nehéz ítegetete s a mere rohaut, — öldöklés, pusztulás, vér fakadt nyomában. „Böjt” irtóztató veszteséget és vereséget szenvedett.

Félelem erémület és leirhatlan zavar vett erőt a legyőzötteken, s ha nincs ott az okos fejedelem, ki visszavonulást parancsolt, az egész sereg egytől-egyig elpusztul.

A közelgő éjnek idején remélhethe seregét rendbe szedhetni, hogy hajnal hasadtával újult erővel s talán jobb szerencsével támadhassa meg ismét ellenét. „Husevé” is — habár győztes vala — felhagyott az ellenség üldözésével s visszavonult, hogy az ellenség tökéletes megsemmisítésére újabb terveket eszeljen. A sors azonban másképen intézkedett.

Alig festé hegyek mögöl lassanként kibuvó nap az eget még csak halványpirosra, „Husevé” táborra felé egy nagy csapat közeledék. „Karácsón” fejedelem vala az, kit perze roppant örömmel fogadtak. „Böjt” fejedelem halva a végnélküli újjongást kémekeket küldött ki, kiknek értesítése a legyőzött sereget egészen kétségbe ejté. Hasztalan volt „Böjtnek” minden kérése, minden fenyegetése, — harcossai eldobva a fegyvert maguktól békéért esengtek. „Böjt” tehát „Husevé”-hez” ment át s legyőzöttnek vallva magát békét kért tőle.

Tegnap győzelmének felemelő öntudatában „Husevé” eleinte azt követelte, hogy „Böjt” a kereszténység keblében levő mindennemű igényei öl egyszer s mindenkora teljesen mondjon le. Ez egyértelmű vala „Böjt” megsemmisítésével. De „Karácsón” fejedelem komoly figyelmeztetése és jó tanácsai folytán megelégedett azzal s így lön az egység megkötve, hogy: „Böjt”-k” egy év lefolyása alatt hetenkénti két napon é. p. pénteken és szombaton s ezenkívül nyegen napon szabadon uralkodnia.

Igy hát meglett a békesség. „Böjt” kénytelen vala belegeyezni. De vajjonmit mondana szegény „Böjt” manapság, ha látná, hogy uralma még ellensége által megállapított napokon is csaknem szünetel. Pedig fájdalom — így van.

Z. A.

Várvözlét

a szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet tíz éves jubileumi ünnepéyle alkalmából.

*Midőn az ébredés nemtője szárnyra kelt
Susogva mindenütt: „munkara teltre fel!
Hol egyesült erő és buzgalom honol.
A munka ede-ebb s bizton sikerre lel”
Gyujtott a hróv szó, fellelkesült a sziv
Azóta leng zászlónk és rajji e jelszavak:
Közös a cél s egyért mindnyájja lelkesül,
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak.*

*Midőn kezet adánk, baráti jobbokat
Nem gyűltünk egybe mi, hiu dicsvágy miatt.*

*Elérhetlent, nagyot sem célunk végzeni,
Mely egy világra szól, vagy száza*okra hat.
Szerény körben, az önművelődés terén
Aratni vágyunk mi nemes babérokat.
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül :
A munka és szorgalom áldást hogy hozzanak.*

*Melyet művelnünk kell a föld oly szép s remek
Istennek templomi, hű gyermeki szívek.
Hol buzgalom ha kél, hol buzgalom ha jár
Az elvetett jó mag ezerszer is fizet.
S oly drága kincs leendő élünknek alkonyán
A jó munka után az édes öntudat.
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak!*

*Régen elmúlt idők, letűnt napok felé
Fia annyi év után a munkás visszanéz
Körül ragyogja őt a multnak bibora
S feleje nyujt babért a hű emlékezés
S a mult ködében is feleje tündököl
A régi jelszó, az ismert arany szavak :
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül :
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak.*

*Letűnt egy évtized mióta áll körünk.
Tíz év! mi az? Egy csepp abból, mely végtelen
A mely mellett a föld s a tenger ős vize
Csak tegnapi szülött, csak tegnapi elem.
De gondos ápolás mellett felnő a törzs
S gyümölcsöt is terem egy évtized alatt.
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül ;
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak.*

*Letűnt egy évtized s az ujjak hajnalán
Mosolygva int felénk távolból a jövő
Bár fátyolozva még, sötét mit mélye rejt,
De arca oly vidám s olyan kecsegtető.
Örömrre fel tehát, zendüljön föl a dal!
S a dalban újra az ismert arany szavak :
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül :
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak.*

*Örömrre fel tehát! Zengjen keblünk imát!
Ahoz, kitől várunk mindig segílyt, erőt,
Kinek áldó keze megoéd és támogat
S ki sohse hagyja el az érte küsködöt.
Legyen a mult tized egy szép jövő jele,
Lengjen zászlónk soká és rajt e jelszavak :
Közös a cél, egyért mindnyája lelkesül :
A munka s szorgalom áldást hogy hozzanak.*

PROKUPÉK SAMUEL.

Kisebb közlemények.

Gr. Andrassy Gyula

1823 - 1890.

f. h. 18-án Voloscebán meghalt. A magyar nemzet olyan dícsősége szállt benne a sírba, a minőhez fogható nemzetiünk újabb életében ugyan kereshetünk, de mostani sajátos állami helyzetünkben nem találunk, Ő nem csak Magyarországon alkotott nagyot, hanem Európában is szerepet játszott, nevét világhírűvé tette, mert volt idő, a mikor Európa sorsát ő intézte.

Nekünk nem feladatunk politikával foglalkozni; szerepének méltatásába bővebben nem bocsátkozunk; de mégis tudomást kell vennünk a kor nagy eseményeiről; az ő halála pedig az ő nagysága miatt ma a legkiválóbb esemény s azért arról mi is említést teszünk egyuttal fölemlítve életének több mozzanatait.

Az Andrassyak nemzetségfájukat egész Szt. István király idejéig felviszik. Andrassy Márton a legelső a székelyek között, a ki ősi székely jogon birtokos-szentkirályi javaira 1569-ben II. Jánostól királyi adománylevelet nyert. Fia Péter 1580-ban a gömörmegyei Krasznahorkát kapta. E két királyi adományból származik az Andrassy grófok predikatuma.

Andrassy Gyula 1823-ban márcz. 8-án született Zemplénben. Iskoláit végezve tanulmány végett európai körutra ment. 1847-ben Zemplénmegye országgyűlési képviselőnek küldötte. Az első magyar miniszterium Zemplénmegye főispánjának nevezte ki. Ezen minőségében szervezte a zempléni közfelkelést. A debreczeni országgyűlésről Kossuth Konstantinápolyba küldötte követnek, a hol nagyon sokat tett az emigránsok érdekében. Konstantinápoly után Párisban és Londonban időzött; 1851. szept. 22-én in effigie felakasztották.

Nyolcz évet töltött számkivetésben, a mely alatt 1856-ban Párisban Gr. Kendeffy Katinkával házasságra lépett. 1858-ban anyja közbenjárására amnestiát kapott, de semmiféle állást sem vállalt.

Az 1861-iki országgyűlésen Zemplén követe és Deák mellett van; az 1865-ikin a képviselőház alelnöke. Mikor a kiegyezés megtörtént, az uralkodó Deák ajánlatára őt bizta meg kormányalakítással s 1867. febr. 17-én Gr. Andrassy Gyula a dualizmus alapján kiegyezett Magyarország felelős kormányának miniszterelnöke lett megtartva magának a honvé-

delmi távezát is. A koronázáskor mint a nádor helyettese az ország primásával ő tette a koronát a király fejére s a nemzet által felajánlott koronázási ajándékot az 1848—49-iki honvédek özvegyeinek és árváinak ajánlatta vissza vele. Visszaállította és illetőleg megteremtette a magyar honvédséget.

A királynak bizalmát annyira bírta, hogy 1871. a. o. v. 14-én őt nevezte ki külügyministerré. Az első magyar külügyminister. Mint külügyminister az osztrák-magyar monarchia politikáját egészen megváltoztatta s oly irányba terelte, a mely egyedül látszik megfelelni a monarchia feladatainak a jelenben és jövőben. Sok nehézségbe ütközött ezen munkájában, erős megtámadásokat állott ki, de meg nem tántorodott, hanem a munkát bevégezte s a mikor kész volt mindennel, akkor — 1879. okt. 7-én helyét átadta másnak. A király vonakodva és sajnálattal mentette fel azon reményének adva kifejezést, hogy ha szolgálatát ezután is igénybe akarná venni felhívását készségesen fogja követni. Ő azonban ezután megmaradt magán embernek, de olyan magán embernek, a kinek a nyilatkozatai ezután is számba vettek.

Erejét a betegség egészen kimerítette s mikor az orvosok jelentették, hogy a halál közelg, a lelkiész ellátta a haldoklók szentségeivel.

Kevés ember van, a ki fölfelé és lefelé minden irányban oly népszerű legyen, mint Andrássy gróf volt. Az uralkodók versenyeztek egymással őt minél inkább kitüntetni. Amnyi érdemrendje volt az aranygyapjútól kezdve, hogy ő maga sem tudta szerétszámát tartani. A geniális gavallér magyar diplomatáról sokáig fognak mindenfelé beszélni. Neve az általános történelemben nemesak elő fog fordulni, de az ő elsőrangú szerepének elismerése nélkül senki sem foghat Európa mostani történelmének a megírásához. Érdeme egy cseppel sem kisebb Bismarckénál és nagysága szeplőtelenebb III. Napoleonénál. Nem esoda tehát, ha mi — különben is betegsége miatt halálára már elkészülve, nem is annyira gyászolunk, mint inkább a dicsőség büszkeségétől eltelve magasztaljuk az ő nagyságát.

Deák óta még ekkora halottja nem volt az országnak. Tagadhatatlanul Deák mellett 67-nek ő a főhőse. A mit együtt alkottak, azt Andrássynak kellett életbe léptetnie. Az egyenetlenséget a dinastia és nemzet között 300 év óta egyedül neki sikerült tényleg kiengesztelni. Politikai szerepének külső hatásában sokkal nagyobbak látszik Deáknál. Politikája Magyarországot s vele a Monarchiát ugyszólva a semmiből annyira felemelte s eléje oly irányt —

feladatot tűzött ki, hogy neve a nagy Lajos és Hunyadi Mátyáséhoz közel fog említettetni.

Mint egyik tudósunk kifejezte magát: Ő nem irt ugyan történelmet, de esinált magyar történetet. Ez az oka, hogy még el sem volt temetve, és már is kimondták az illetékes helyen, hogy törvényt alkotnak, mely szerint Andrássy Gyulának a trón és haza körül szerzett érdemei elismerésüil az állam költségén Budapesten emlékszóbor állítandó. És hogy ez nem a szűk patriotizmus elhamarkodott fellobbanása, eléggé mutatja az, hogy a Monarchia tulsó fele is hivatalosan követeli a jogot hozzá járulhatni, mi ha meg nem adatnék, az osztrák fővárosban külön állítana, de mégis állítana szóbot Andrássynak. A királyné sajátkezüleg tette le ravatalára koszoruját és lábánál tíz perczig imádkozott.

Ily vakítóan nem fénylett mostanság magyar nagyság. Valóban igaza volt a legnagyobb magyaroknak, midőn róla azt jövendőlte, hogy csak ő lehet hivatva megvalósítani Magyarország mostani közjogi helyzetét, a mi oly nagy munka, hogy azt csakis egy providenzialis ember tehetette meg, aminek őt a haza bőlese mindjárt a dolgok elején felismerte.

Nagysága a történet folyamán még nőni fog; akorát nőhet, hogy a határát most el sem tudjuk képzelni. De a mit most látunk belőle, az is elég érdemes arra a nagy tiszteletre, a melylyel az egész művelt világ emlékéit ünnepli s a mely a koronás királyt fényes udvarával együtt ravatalához hívja stetemét az ország főpapjával szentelteti be.

Emléke nálunk örök dicsőségben fog ragyogni; jelke pedig nyerje el a mennyei dicsőség mindennél hervadhatatlanabb koronáját.

P. I.

— **Tanitó egyleti-élet.** Nagyszében, 1890. febr. 17-én. Fényes ünnepélynek volt ma színhelye a helyb. Orsolya-rendü apácák zárdája.

A szebenmegyei róm. kath. tanító-egylet tartá ugyanis itt tíz éves fennállásának emlék-ünnepélyével összekötött közgyűlést. —

A zárda templomában d. e. 8 órakor tartott szt. mise után az ünnepély „Isten áld meg a magyart“ hymnus elének-lésével vette kezdetét, előadva az egylet tagjai által.

A kitünően sikerült kezdet után, mely a rendező, Dományáncz Péter, terézárhavázi tanítónak zenei képességéről tesz ismételtan tanúságot, Roszkosni Elek, t. kanonok, terézárhavázi igazgató olvasta fel elmőki megnyitó beszédét.

E magvas beszédre, mely igen fontos nevelés-oktatástani tételeket tartalmaz s mely inkább egy nagyobb szabásu paedagogiai értekezésnek nevezhető, Bakk Endre, vizaknai plébános felelt. Üdvözli őt mint az egylet tíz éves elnökét a tagok nevében: megköszöni azon önzetlen odaadással párosult ügybuzgalmat, melylyel az egyletet ezen idő alatt ügyszólván megteremtette s azt oly kitünő szakértelemmel vezetett.

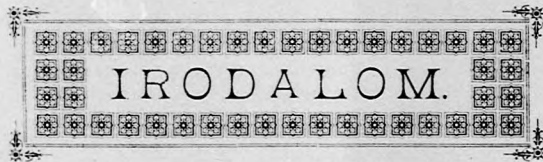
Feleliti, hogy annak ezen idő alatt a virágzás nem csekély fokára való felemelése csak oly megegyezett paedagogus vezetése alatt volt lehetséges, mint Roszkosni Elek, ki újabb és újabb jelét adta annak, hogy a tanügyért nem csak lelkesülni, de tenni is tud. — Végül azon közöshajnak ad kifejezést, hogy a jó Isten Roszkosni Elek, t. kanonik-igazgatót az egylet további vezethetésére s annak minél virágzóbbá tételére még sokáig éltesse. —

Prokupek Sámuel, teréz-árvaházi plébánosnak ezen alkalomra írt s igen jól sikerült alkalmi költeményének elszavalása.*) a M. Xaveria, Orsolyarendű tanító- és Pintér Mátyás belv. rom. kath. tanítóinak nyilvános tanításai s azoknak szakszertő megbírálása után számos folyóúgy és indítvány lett tárgyalva. Nevezetesen feleltem, hogy tekintettel arra miszerint helyb kath. tanítózeteink hiányát érezvén egy magyar, német és latin szövegű ima és énekes könyvnek az egylet ennek saját kebeléből való mielőbbi szerkesztését és kiadását határozta el. —

Ez alkalomra az egylet kiadásában Dományáncz Péter t. egyl. alelhök és Orelt Lajos, t. egyleti jegyző által igen ügyesen összehajtott „A szebenmegyei rom. kath. tanítóegylet keletkezésének és fejlődésének története 1879—1889.” cz. terjedelmes ismertetés is jelent meg, mely minden egyleti tagnak még a gyűlés előtt kézbesítve lett. —

Nem mulaszthatom el ez alkalommal még megemlíteni hogy a vidék, különösen Erzsébetváros, Segesvár, Medgyes és Vizakna számos tagja által volt képviselve. —

A ki ezen ünnepélyes gyűlést, mely néptanítókhoz illő higgadt komolysággal folyt le, végig hallgatta, újabb bizonyítékok szerzett magának arról, hogy a szebenmegyei rom. kath. tanítóegylet e megye kath. tanügyének emelésére, nem csak fontos és áldást hozó szolgálatokat tesz, de itt, hol a katholicismus — úgyszólván — beékelve van, a különböző felekezetek közé, elkerülhetetlen szükséges is. . . . . t . . . . s.

— Megjelent és beküldetett:

„A KATH. HITTERJESZTÉS LAPJAI” képes havi közlöny. IX. évf. 2 füz. Szerkeszti Nögel y István Nagyvárad. Ára egész évre 3 frt. —

— „JÉZUS SZENTSÉGES SZIVENEK HIRNÖKE” és „SZÜZ MARIA VIRÁGOS KERTJE” havi folyóiratok. 1890. 2. füz. Szerkeszti Tóth Miké S. I. Koloesa. Ára mindkét folyóiratnak együttesen megrendelve egész évre 2 frt 30 kr.

— „EVI JELENTÉS JÉZUS SZENT GYERMEKSÉGÉNEK MŰVÉRŐL MAGYARORSZÁGBAN 1889.” A terjedelmes jelentésből a következő adatokat közöljük: Az 1889 évben Magyarországon befolyt 8549 frt. 75 kr. és 6 db. arany. Ezen összegből egyházmegyénkre 219 frt 8 kr. esik, mely összeggel a többi egyházmegyék közt a 14-ik helyen szerepel. Magyarországon a szt. mű fennállása (12 év) óta befolyt: 71:115 frt 12 kr. és 6 db. arany.

„JÉZUS SZENT GYERMEKSÉGE MŰVÉNEK ÉVKÖNYVEI. MAGYARORSZÁGI KIADÁS. X. évf. II. (20) füzet ESZTERGOM 1889.” A díszesen kiállított és 48 lapra terjedő könyvecske amily érdekes, ép oly változatos tartalmu. A szt. gyermekség társulatába való belépést és a marabel királynál Lobengolánál tett látogatását írja le. Épölyi F. „Afrika jalkiáltása” ezimen a négernek nyomorát eeseteli. „Kin a bűn e” a gyermekkítétel iszonyatos voltát ismereteli. Ezután következik „Látogatás Dömjén atyá nál a Moleka szigeten.” Dömjén atya, kinek arcképe is mellékelve van — hivatásának esett áldozatul a belpoklosok közt. Végül az elhalt tagok és jötevők emléklapja, felhívás bélyeg-, szivarvég gyűjtésre stb. zárja be a tanulságos kis könyvet. —

„A SZENT-MISENEL VALÓ SZOLGÁLAT MÓDJA — kiadta Károly Mihály bács-topolyai tanító. XI. javított kiadás. Szabadkán 1890. Ára? —

— „BORROMAEUS” kath. hitszónoklati havi folyóirat. IV. évf. 3. füz. Szerkeszti Horváth Lajos Győr (Ujváros). Ára egész évre 4 forint.

— „ISTEN IGÉJE” szent beszédekben. XV. évf. 2. és 3. füz. Szerkeszti Jagicz a Lajos. Esztergom (Buzárovits G. kiadása). Ára egész évre 2 frt.

— „HAVI KÖZLÖNY” az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. XIII. évf. 1. füz. Szerkeszti Tokody Ö. és Patzner J. Temesvár. Ára egész évre 4 frt.

— „ARMENIA” magyar-örmény havi szemle. IV. évf. 2. füz. Szerkeszti Szongott Kristóf Szamosújvárt. Ára egész évre 4 frt.

— „A magyar közmondások könyve” cz. munka szerző-kiadója arról értesíti lapunk t. olvasóit, hogy az elmúlt év vége felé oly nagy számban küldték be hozzá az ország több vidékéről közmondásokat, hogy e műve ez ok miatt az ígért időben (január) meg nem jelenhetett. Ma már azonban sajgó alatt van s f. é. május első hetében okvetlenül meg fog jelenni s bérmentve szét fog küldetni mindazon t. megrendelőknék, kik a műelőfizetési árát hozzá eddig beküldték, mindazonáltal (2 frt bolti árban) ezután is elfogad megrendeléseket. Czim: Sirisaka Andor, Pécssett.

— A „Magyar Szemle” második évfolyamát oly sikerrel kezdte meg, a mi nevesak a lapra nézve, de a szépirodalom minden őszinte barátjának a legnagyobb öröme. Mert a „Magyar Szemle” magas czélokot szolgál: minden egyéb eszköz mellőzésével a szépirodalmi olvasmányokat akarja megkedveltetni a haza minden részében és a szomorú irodalmi viszonyokat törekszik megváltoztatni hatalmas, bátor, pártatlan igazságos, szókimondó kritikával, s ime a közönség megértette a „Magyar Szemle” t. mert sergesen esatlakozott zászlaja alá, s a mi a legörvendetesebb, különösen a művelt hölgyek fogadták a „Magyar Szemle” t. lángoló lelkesedéssel. De ezt a „Magyar Szemle” valóban meg is érdemli. Mert rendkívül gazdag tartalmú, változatos, élvezetet, szórakozást nyújtó, kedves hetilap, melyben a család minden tagja megtalálhatja a maga kedvező olvasmányát. S a mellett a „Magyar Szemle” nek egyik specialitása, hogy mindig és mindenki vel szemben kimondja az igazat. Ez a kritikai része oly érdekesítő, hogy minden egyes számát mohón kapkodják. Mert nem száraz okoskodásokból áll, hanem szellemes esipős, találó megjegyzésekből. A ki ezeket egyszer olvassa, megszereti a „Magyar Szemle” t, melyből a kiadóhivatalt (Budapest, VI. Uj-utca 14. szám) kívánatra mindenkinek szívesen küld ingyen és bérmentve mutatóványszámot.

*) Lapunk más helyén közöljük.

— „**Töredékek tíz éves emigrationalis élményeimből**” című munkára hirdet előfizetést Dancs Lajos nyugalmozott m. kir. honvéd-örnagya, 1848/49-iki honvéd kapitány Nagy-Szöllösön (Ugoesamegye.) A mű, mely Székely Simon nyomdász kiadásában február végén jelenik meg Nagy-Szöllösön, a következő főszakaszból fog állani: 1. Hogyan jutottam Konstantinápolyba? 2. Hogyan menesztem Amerikába? 3. Amerikában. 4. A Hungarian Farmon. 5. Hogyan lettem vivő-mester? 6. Hogyan érkeztem Amerikából haza? — Sok ilyenmű munka látott már napvilágot, szükség is van valamennyire, mert azon dicső korszak megírásához ezek szolgálnak az adatokat s a mai kor gyermeke ezekből tanulhatja meg, hogyan kell szeretni a hazát s mennyi szenvedés volt osztályrésze azoknak, kik a világ minden pontján szétszórva ették a hontalanság keserű kenyerét. Azért örömmel üdvözöljük a szerzőt, ki e mű megírására vállalkozott. Melyben Mészáros Lázár volt hadügyminiszternek és Hájnák Pál volt rendőrfőnökönek, a szerző birtokában lévő levelei is felhasználhatók. Ezzel kapcsolatosan megemlítjük, hogy a szerző két érdekes levelet kapott a napokban Kossuth Lajostól, melyekben a 88 éves agg kormányzó beható elmeállással, terjedelmesen és fáradságot nem kímélő részleteléssel írta körül a Dancs Lajos által tőle kért véleményét és feleletét, mely a „töredékek tíz éves emigrationalis élményeimből” című munkára vonatkozik. Az első levél tárgyalja tulajdonképen a fölvetett kérdést a Törökországban való tartózkodásra és viszonyokra, különösbbe pedig Kossuth személyes biztonságára vonatkozólag; a második levél, mely utána két nappal érkezett, csak az elsőnek kiegészítő, illetőleg kibővítő részét képezi. Minden esetre kedves emlék tárgyat fogja képezni az egész családra s az lenne minden magyarra néve az agg Kossuth sajátkezű levelei. Ezen mű megszerzését ajánljuk olvasóink figyelmébe. Előfizetési ára 1 frt, mely a kiadóhoz Nagy-Szöllőse (Ugoesam.) küldendő.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— A magyar korona 100 éves jubileuma.

J. József nem koronáztatta meg magát, hanem 1784-ben a magyar koronát mint érdekes régiséget felvitette Bécsbe a császári kincstárba többi koronái mellé. Leírhatatlan fájdalmat okozott ez a nemzetben. József terveit meghiusulni látván midőn élete alkonyán rendeleteit visszavonta, a magyar koronát is visszaküldötte az országba, a mely 1790. február 20-án érkezett meg Budára. Rendkívüli nagy örömet okozott akkor a nemzet ezen legdrágább kincsének az ország szívébe való visszatérése. Az idén február 20-án volt ezen örömdetes eseménynek 100 éves fordulója, a mely napon az ország

herceg-primasának rendelete folytán az ország fővárosában, Budapesten minden plebáni templomban hálaadó ünnepi istentiszteletet tartottak a hatóságok és a tanuló ifjuság jelenléte mellett. Az első hálaadó istentisztelet reggel 8 órakor a budai kir. palotai Szt. Zsigmond-kápolnában volt, a melyen jelen volt a király is.

— **Hamvazó szerdán** a székesegyházban mind a hamu szentelést és hamvazást, mind a szentmisét Püspök ur ö Nagyméltósága végezte a szokott segédlet mellett.

— **Bőjti hitszónokok.** A nagyböjt alatt a szokásos szónoklatokat ez idén a székesegyházban vasárnaponként magyarul Benedek József káplán, péntekenként németül Zlamal Ágoston gymn. tanár, az apáczáknál szerdánként magyarul Kóródy Péter theologiai tanár fogják tartani.

— **Gr. Andrássy temetése.** Andrássy testét Voloscából Budapestre hozták, hol a M. T. Akadémia oszlopesarnokában állítottak számára ravatalt. Innen a beszentelés után Töke-Terebesen a családi sírboltban fogják elhelyezni. A családdhoz a részvét-táviratok egész halom számára érkeztek a legkülönbözőbb országokból. A király, királyné és a legmagasabb méltóságok mind kifejezték részvétüket: azonkívül a király külön futár által menesztett részvétíratot Voloscába, a királyné pedig koszorút tétetett a ravatalra. Budapesten olyan impozáns gyászpompá volt, a minő Deák temetése óta még soha, de Töke-Terebesen a legegyszerűbben fogják a sírba tenni.

— **Nyilvános hála.** Erdély nagynevű püspöke Nagyméltóságú és Főtisztelendő Lönhart Ferencz ur ö Excellentiája az egyházmegyei szegénypapok és kántorok alapjából csekélységemnek ez évben is 30 azaz harmincz o. é. forint, segélyt nyújtani kegyeskedett. Midőn ezért a nyilvánosság előtt is forró hálát rebegek, nem szünöm meg napi imáimban kérni a jó Istent, hogy a szegények legkegyesebb védangyalát, lángbuzgalma püspökünket éltesse az emberi élet legszélsőbb határáig viruló egészségben, hogy még sok szegény és szükkölködővel éreztesse áldott jobbának kegyes adományait. — Türkösben, 1890. feb. 17. Gál Mihály s. k. kántorantit. —

— **Szerkesztői üzenet.** *Á. L. Erzsébetváros.* A bibliai köresetek közlését jelen számunkban megkezdettük, de az okmányok fordítására és közlésére nem vállalkozik szerkesztőségünk, mert nem hiteles alakuk, s különben is eddig már valahol közzé lehetnek feldolgozásban téve.

— *I. L. Ditró.* Megkaptuk: rendre közöljük.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PAL ISTVAN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDÖN, ZLAMAL ÁGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárott.